ZAMAN TATARİSTAN

АТНАЛЫК ГӘЗИТ ИКЕНЧЕ САН МАЙ 1993

«ЗАМАН» ГӘЗИТЕНӘ ЯЗЫЛУ БАШЛАНДЫ

Аның индексы 54155. Ярты елга язылу бәясе 210 сум.

Мөхәррир сүзе

БЕРЕНЧЕ ТӨРЕК-ТАТАР ГӘЗИТЕ!

ХӨРМӘТЛЕ УКУЧЫБЫЗ!

МЕНӘ Синең кулыңда — Татарстанда чыга башлаган өр-яңа татарча-төрекчә «Заман» гәзитенең икенче саны. Беренчесен күрергә насыйп булгандырмы, белмим, ул апрель аеның соңгы көнендә басылып чыккан иде.

«Заман» Төркиядә чыга торган дистәләрчә гәзитләрнең берсе, һәм әйтергә кирәк, Төркиянең үзендә генә түгел, ә күп кенә чит илләрдә дә популярлык казаныргa өлгергән басма. Төркиядә 1986 елда чыга башлаган «Заман» гәзите бүген инде Германия, Болгария, Азәрбайҗан, Казахстан, Кыргызстан, Төрекмәнстан, Үзбәкстан һәм ниһаять, Татарстан укучыларына да таныш. Тиздән бу гәзитә белән Башкорстанда яшәүче кардәшләребез дә таныша алачаклар. Биредә ул өч телдә — төрек, башкорт һәм татар телләрендә нәшер ителәчәк.

Инде үзебездә, Татарстанда чыга торган «Заман»га килсәк, аны Татарстан белән Төркия арасында хөкүмәт һәм ил башлыкларыбыз башлап җибәргән үзара хезмәттәшлекнең бер нәтиҗәсе дип уйларга мөмкиндер. Чөнки «Заман»ны Татарстанда чыгару нәкъ менә үзгән елның көзендә Президентыбыз Минтимер әфәнде Шәймиевнең, һәм быел апрель аенда Премьер-министрыбыз Мөхәммәт әфәнде Сабировның Төркия Җөмһүриятенә ясаган рәсми дуслык визитлары нәтиҗәсендә мөмкин булды. «Заман»ның Татарстанда чыга башлавы уңаеннан әйткән котлау сүзендә М. Шәймиев үзе дә: «Соңгы вакытларда безнең илләр арасында элемтәләр ныгый, үзара хезмәттәшлек турында төрле килешүләр төзелә. «Заман» исә шушы кардәш халыкларның уртак гамәлләрен яктыртып баручы, ерак араларны якынайтуга хезмәт итүче, халыкларыбыз арасында изге хәбәрләрне бер-беребезгә җиткереп торучы гәзит булыр дип ышанайк», — диде.

«Заман» гәзитәсе нинди булыр?

Күпләрне менә шушы сорау кызыксындыра. Кайберәүләрне, хәтта борчый. «Заман» төрек һәм татар телләрендә чыга торган гәзит. Аның төрекчәсе Төркиядә әзерләнә. Әлбәттә, Төркиядән җибәрелгән язмаларның барысы да түгел, ә Татарстан укучысы өчен кызыклы булырдайлары гына сайлап алына. Мин төрек телендә латин графикасы белән бирелә торган язмаларны күздә тотам. Ә инде татарчага шул язмаларның да бер өлешен генә сайлап, тәрҗемәлибез.

Татарча басыла торган 4 битнең хәтта яртысына якынын үзебезнең авторларыбыздан яздыру мөмкинлеге бар. Шуңа күрә «Заман» гәзите нинди булыр, дигәндә, «Һәммәсе дә үзебездән тора», — дип җавап бирәсе килә. Ягъни «Заман» гәзите үзенә хәбәрчеләр, даими авторлар эзли.

Кызыксындыру өчен шунысын да әйтеп үтәргә кирәктер: Татарстан «Заман»ында чыккан язмаларның аеруча кызыклы дип табылганнары төрекчәгә тәрҗемә ителеп, Төркиягә дә җибәреләчәк. Ә инде язмалар өчен иң зур гонорар да «Заман»да булачак. Безнең гәзитәдә урын алган һәр язма өчен күләменә карамастан, иң кимендә 1 мең сум гонорар түләнәчәк.

«Заман» гәзите Төркия һәм Татарстан эшкуарлары арасындагы төрледән-төрле бәйләнешләрны яктыртуны үз өстенә ала. Ул бер яктан Төркиянең дөньяви сәясәтен, икътисадын, тарихи, мәдәният-сәнгатен татар укучысына җиткереп торса, икенче яктан, Татарстан тормышыннан нәкъ шундый ук хәбәрләр белән төрек укучысын таныштырып барырга тели. «Заман» битләрендә кардәш, туган халыкларның үзара бәйләнешләре турында язмалар даими басылып барачак.

«Заман» гәзитенең беренче сынау саны 10 мең данә тираж белән басылып чыкты һәм «Ватаным Татарстан», «Шәһри Казан» һәм «Татарстан хәбәрләре» белән аларның абунәчеләренә таратылды. Бу — икенче санны — киосклар һәм сәүдә оешмалары аркылы таратырга булдык. Ә киләчәктә аны яздырып алдырырга мөмкин. «Заман» Татарстан гәзит-журналлар каталогына кертелә. Индексы — 54155. Алдагы ярты елга язылу бәясе — 210 сум. Бүгеннән үк почтага барып, язылып кайтсагыз, 1 июльдән ике атнага бер тапкыр ул сезнең өегезгә килеп торачак. Ә инде яңа елдан аны атна саен чыгара башларга уйлыйбыз.

Рафис КОРБАН

КАРДӘШ *төрек халкы тормышы белән якыннан танышып барырга теләсәгез, төрки халыклар тарихы белән кызыксынсагыз, үзлегегездән төрек телен өйрәнергә ниятләсәгез, озак уйлап тормагыз, шушы квитанцияне тутырыгыз да, 210 сум акча алып почта бүлекчәсенә барыгыз. 1 июльдән ике атнага бер тапкыр «Заман» гәзите сезнең өегезгә килеп торыр.*

Ф СП-1

Министерство связи СССР
«Союзпечать»
АБОНЕМЕНТ на ~~газету~~ журнал 54155 (индекс издания)
ZAMAN
наименование издания — количество комплектов

на 19__ год по месяцам:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
—	—	—	—	—		X	X	X	X	X	X

Куда ______ (почтовый индекс) (адрес)

Кому ______ (Фамилия, инициалы)

Доставочная карточка

ПФ — место — литер — на газету ~~журнал~~ 54155 индекс издания

ZAMAN (наименование издания)

Стоимость: подписки 210 р. __ к.; переадресовки __ р. __ к. — к-во комплект.

на 19__ год по месяцам:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
—	—	—	—	—	—	X	X	X	X	X	X

Куда ______ (почтовый индекс) (адрес)

Кому ______ фамилия, и., о.

ДӘМИРӘЛ — ТУГЫЗЫНЧЫ ПРЕЗИДЕНТ

Өченче турда депутатларның 244 тавышын җыеп Төркиянең тугызынчы Президенты булып Сөләйман Дәмирәл сайланды

ПРЕЗИДЕНТЛЫК сайлауларының өченче турында Премьер-Министр Дәмирәл алдагы турга караганда үзен яклап бирелгән тавышлар саны тугызга артып 244 тавыш белән Төркиянең тугызынчы Президенты булып сайланды. Анаватан Партиясенең кандидаты Камран Инан 94, Рәфаһ партиясенең кандидаты Лутфи Доган 47, Җөмһүрият Халык партиясенең кандидаты Исмәгыйль Җәм исә 27 тавыш алуга ирештеләр. Тавыш бирүдә җәмгысы 431 депутат катнашты. Төркия Бөек Милләт Мәҗлесенең рәисе вәкиле Йылмаз Хуҗаглы тавыш бирү нәтиҗәләре билгеле булганнан соң, Дәмирәлне Президент дип игълан итте һәм аны тәбрик итте. Дәмирәлне утырышның ахырында беренче котлаган кеше Анаватан Партиясенең генераль рәисе Мәсут Йылмаз булды.

Төркия Бөек Милләт Мәҗлесендә үткәрелгән тавыш бирүдән соң Президент булып сайланган Дәмирәл ант итте. Шуннан соң депутатларга рәхмәтләр белдереп нотык сөйләгән Дәмирәл болай диде: «Мәҗлеснең бөтен әгъзаларына демократиянең җиңүе дип бәяләрлек тавыш бирү нәтиҗәләре өчен рәхмәтемне белдерәм. Миңа гадәттән тыш җаваплы һәм шул ук вакытта шәрәфле бер вазифа бирелде». Милләт Мәҗлесенең гомуми җыелышы беткәч Президент Дәмирәлгә депутатлар һәм журналистлар ябырылды. Бераздан соң ТБММ бинасыннан чыгып Төркия президентларының резиденциясе булган Чанкая сараена китте. Анда Дәмирәл вакытлыча Президент вазифасын башкарып торган ТБММның рәисе Хисаметдин Җиндоруктан президентлык вазифаларын кабул итеп алды.

САМИ СӨЛӘЙМАН ДӘМИРӘЛ 1924 нче елның 1 нче ноябрендә Ыспарта өлкәсенең Атабай төбәгендәге Исламкөйдә туды. Истанбул техника университетының төзелеш инженерлары бүлеген тәмамлаганнан соң АКШта белгечлек буенча белемен арттырды. 1964 елда Гадаләт партиясенең рәисе булып сайланды. Бер елдана соң Милләт Мәҗлесенә депутат булып кереп Төркиянең 13 нче Премьер-министры булды. Үзенең сүзләренчә, Мәҗлескә 6 тапкыр Премьер-министр булып килеп 7 тапкыр китте. Җиденче мәртәбә Премьер-министр булган вакытында Тургут Өзалның кинәт үлеменнән соң Төркиянең тугызынчы Президенты булып сайланды. 1971 нче елның 12 мартында һәм 1980 нче елның сентябрь айларында Төркиядә булган түңкәрешләр (переворот) заманында Премьер-министр булганы өчен максатчан рәвештә эзәрлекләнде. 1980 нче елның азакларында сәяси эшчәнлеге тыелып үз партиясенә яшерен төстә, «пәрдә артыннан» торып җитәкчелек итте. Бу дәвердә сәясәт терминологиясенә яңа бер төшенчә — «әманәтче» төшенчәсен кертеп җибәрде. 1987 нче елдагы халык сайлауларында «Әманәтен» кире алып югарыга күтәрелә башлады. Соңгы вакытта 20 ноябрьдә үткәрелгән сайлауларда үзенең Тугъры Юл партиясе 182 тавыш җыеп Мәҗлеснең беренче дәрәҗәдәге партиясенә әверелгәннән соң, шул нигездә төзелгән Коалицион хөкүмәтнең Премьер-министры вазифаларын башкара иде.

Безне фестиваль бергә җыйнады

ТӨРКИЯДӘ күптән түгел «23 апрель» исемендәге Халыкара балалар фестивале булып узды. Ел саен үткәрелә торган бу бәйрәмдә быел беренче тапкыр Татарстан балалары да катнашты. Татарстан Президенты аппаратының милләтара мөнәсәбәтләр бүлеге баш референты, әлеге фестивальгә барган Татарстан балалары делегациясенең җитәкчесе Фирдәвес Бәширова үзенең язмасында шушы бәйрәмдә алган тәэсирләре белән уртаклаша.

Фирдәвес БӘШИРОВА

ТӨРКИЯ хөкүмәте тарафыннан ел саен уздырыла торган «23 апрель» исемендәге бөтен дөнья балалары фестиваленә быел Татарстаннан да вәкилләр чакырылды.

Бәйрәмгә хәзерлек шактый алдан башланды, чөнки бу эш бик зур җаваплылык таләп итә иде.

Берд**ә**н, илебез өчен заман авыр, ә сәясәт миллион сумнарга төшәчәк, икенчедән җөмһүриятебез әләмен, Татарстан исемен дөньяга алып чыгабыз. Балаларыбызның һәр чыгышы, йөреше, кыяфәте — Татарстан, татар йөзен билгеле ич.

Юлның башы итеп Сөембикә манарасы, Кремль сайланды. Моның да мәгънәсе бар: киләчәктә балаларыбыз кайчан, күпмегә генә чит илгә чыксалар да, туган илә, изге төягә барлыгы күңелләренә сеңеп калсын.

Һәрхәлдә, йөреп кайтып, беркадәр вакыт үткәч, бүген, сәяхәтне уңышлы булды дип әйтергә кирәк. Ул һәрьяклап отышлы да, файдалы да иде.

Беренчедән, бөек Төрек иле, төрек халкы белән якыннан таныштык, кулга-кул тотынып эшләдек. Үзебезгә карата тугандаш караш, изге теләк, кунакчыллык тоеп яшәдек. Ике халык арасында уртак сыйфатлар табып шатландык.

Дәвамы 2 биттә.

ҮМРАНИЙӘДӘ ЧҮПЛЕК ФАҖИГАСЕ

ИСТАНБУЛ (Заман).

Үмранийәдә чүп астында җыелган метан газы шартлавы нәтиҗәсендә Хәкимбашы чүплеге һәм аның әйләнә-тирәсе фаҗига мәйданына әверелде. Беренче күзәтүләргә караганда, шартлаудан соң барлыкка килгән чокырда 11 өй, бер җирсоскыч һәм чүп ташучы машина күмелеп калган булырга тиеш. Шулай ук, ишелгән чүпләр астында 50-70 чамасы кеше калган дип фараз ителә. Бәла килеп чыккан җиргә янгынчылар, полиция һәм муниципалитетның махсус төркемнәре җитешеп янгынны сүндерү һәм кешеләрне коткаруга керештеләр. Өлкә идарәсе каршысында кризис мәркәзе оештырылды.

Рәсми шәхесләрдән алынган тәүгә мәгълүматлардан чыгып шуны әйтергә мөмкин: шартлаудан соң якынча 200 метр зурлыгындагы кишәрлектә тупланган чүп өемнәре шуып төшеп Коры Дәрә үзәнендәге 20 гә якын алачык өйне басып киткән. Вакыйга урынына иң элек полиция командалары килеп җитеп, коткару чараларына керешелде. Бер үк вакытта кризис мәркәзенең җитәкчелегендә афәт зонасына якындагы хәрби частьлар. Җитез Куәтләр карамагында булган төркемнәр һәм янгынчылар җибәрелде.

КУРГАШЫНСЫЗ БЕНЗИН

ХӘЗЕРГЕ вакытта кургашынсыз бензин чыгаруда куәтләренең 4 процентын гына куллана торган Түпраш (Төркиянең нефть чистарту заводлары акционер ширкәте) 2001 нче елга кадәр бөтенләй үк кургашынсыз бензин эшләп чыгаруга күчүне планлаштыра. Түпраш хезмәткәрләреннән алынган мәгълүматларга караганда, ширкәтнең кургашынсыз бензин җитештерү күләме 1989 елда 700 тонна булса, 1992 елда 20 мең тоннага җитте.

Ахыры 7 биттә

ЗАМАНЧА ТОРМЫШ ФӘХИШӘЛЕККӘ ЮЛ АЧТЫ

Мармара университетының Илаһият факультеты тарафыннан «заманчалашу процессында мөселман хатын-кыз» темасына конференция үткәрелде. Доцент М. Акиф Айдын җитәкчелегендәге бу конференция профессорлар Хәйретдин Караман, Хөсәен Хәтәми һәм доцент Нилүфәр Гөлә чыгыш ясадылар.

Ахыры 8 биттә

Гомеребезнең һәр елы — Әхмәд Ясәви елы

Премьер-министрның баш киңәшчесе Намык Кәмал Зәйбәк: «Большевик фетнәсендә Хуҗа Әхмәд Ясәвинең исемен телгә алучылар үтерелде, чөнки аның рухы илдә каршылыклар китереп чыгару куркынычын тудырып тора иде. Ул куркынычны юк итү өчен ул рухны юк итәргә тырыштылар. Җәбер бетәр-бетмәстән Хуҗа Әхмәд Ясәви турында хәбәр зыялылар аны искә төшерә башладылар. Ул рухның юк ителмәгәне мәгълүм булды», — дип белдерде.

Ахыры 8 биттә.

БОСНИЯДӘ КҮРГӘННӘРЕБЕЗ КОТОЧКЫЧ

НЬЮ-ЙОРК. Босния һәм Һерсеговинада тикшеренүләр алып барган Берләшкән Милләтләр Куркынычсызлык Советының һәйәте (делегация) Советка үзенең докладын тәкъдим итте. Һәйәт эчендә булган алты кеше исеменнән сүз алган Венесуэланың даими вәкиле илче Диего Аррия БМО Куркынычсызлык Советыннан мөселман шәһәрләре Сараево, Зепа, Тузла һәм Горазде́не «иминлек зонасы» итеп игълан итүләрен үтенде. Аррия, Сербрәницаның бер үрнәкле «иминлек зонасы» була алмавын искә төшереп, бу шәһәрнең «зур һәм начар бер качаклар лагере»нә әйләнгәнен әйтте.

Ахыры 7 биттә

ZAMAN
TATARİSTAN

Demirel Çankaya'da

Cumhurbaşkanlığı seçiminin sonucu, erken seçim korkusunu bir süre için ortadan kaldırdı

Üçüncü turda oylarını 244'e çıkararak 9. Cumhurbaşkanı seçildi

CUMHURBAŞKANLIĞI seçiminin üçüncü turunda Başbakan Demirel bir önceki tura göre oylarını 9 arttırarak 244 oyla Türkiye'nin 9'uncu Cumhurbaşkanı oldu. ANAP'ın adayı Kamran İnan 94, Refah Partisi'nin adayı Lütfü Doğan 47, Cumhuriyet Halk Partisi'nin adayı İsmail Cem ise 27 oy alabildi. 431 milletvekilinin katıldığı oylamada 19 oy da boş çıktı. TBMM Başkan Vekili Yılmaz Hocaoğlu, oylama sonuçlarının bitiminden sonra Demirel'in Cumhurbaşkanlığı'nı ilan etti ve "Zat-ı devletlerini tebrik ediyorum" dedi. Demirel'i oturumun bitiminde ilk kutlayan ANAP Genel Başkanı Yılmaz oldu.

GÖREVİ TESLİM ALDI: TBMM'de yapılan oylamadan sonra Cumhurbaşkanı seçilen Süleyman Demirel yemin etti. Ardından milletvekillerine bir teşekkür konuşması yapan Cumhurbaşkanı, "Meclis'in bütün üyelerine demokrasinin zaferi sayılacak oylama için teşekkürlerimi sunuyorum. Bana fevkalade sorumlu ve onurlu bir görev verilmiştir" dedi. Cumhurbaşkanı Demirel, Meclis Genel Kurulu'ndan çıkışta milletvekili ve gazetecilerin hücumuna uğradı. Daha sonra TBMM'den ayrılarak Çankaya Köşkü'ne çıkan Demirel, Cumhurbaşkanı Vekili ve TBMM Başkanı Hüsamettin Cindoruk'tan görevi teslim aldı.

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Cumhurbaşkanı Vekili Hüsamettin Cindoruk'tan görevi teslim aldıktan sonra ilk beyanatını Çankaya Köşkü'nde forslu kürsüden verdi

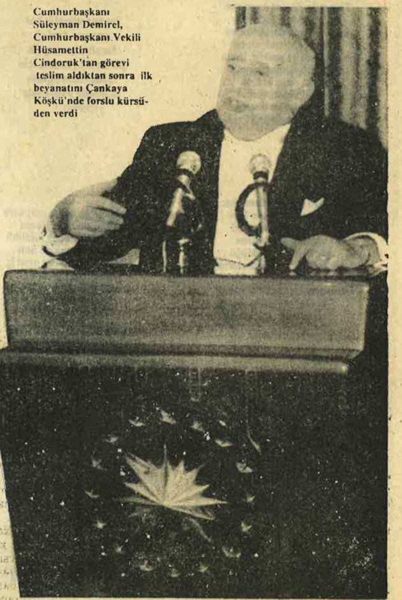

Yılmaz: Demirel artık siyasi muhatabımız değil

ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz, "Şu andan itibaren sayın Demirel ile siyasi mücadelemiz noktalanıyor. Kendisi artık bizim siyasi muhatabımız değil. Kendisi devletin başı durumundadır" dedi. İnönü ise, Demirel'in Anayasa çerçevesinde çok iyi şeyler yapacağını söyledi. DYP içinde ise buruk bir sevinç yaşandı. Refah Partisi Genel Başkanı Necmettin Erbakan da, "Demirel'in kendi ifadesiyle Çankaya işgal edilmiştir" şeklinde konuştu. CHP Genel Başkanı Baykal da, "CHP Cumhurbaşkanı'na karşı gereken görevi yerine getirecektir" ifadelerini kullandı.

10. Sayfada

ÇANKAYA'NIN SÜLEYMAN'I
TESBİT/HALİT ESENDİR / 8. Sayfa'da

ADAY	1.TUR	2.TUR	3.TUR
Süleyman DEMİREL	234	235	244
Kamran İNAN	95	95	94
Lütfi DOĞAN	46	49	47
İsmail CEM	25	25	27
Boş	19	21	19
Geçersiz	3	1	0

DEMİREL

Sami Süleyman Demirel 1 KASIM 1924'te Isparta'nın Atabay ilçesine bağlı İslamköy'de doğdu. İTÜ inşaat mühendisliği bölümünden mezun oldu.ABD'de ihtisas yaptı. 1964 yılında Adalet Partisi genel başkanı seçildi.Bir yıl sonra da Meclis'e girerek Türkiye'nin 13. başbakanı oldu. Kendi ifadesiyle' 6 defa gidip 7 defa geldi.' 7. Başbakanlığı sırasında Turgut Özal'ın ani vefatından sonra Türkiye'nin 9. cumhurbaşkanı oldu. 12 mart 1971 ve 12 Eylül 1980 ihtilalleri sırasında Başbakan olduğu için darbelerin hedef adamı olarak bilindi. 1980 sonrasında siyaset yapması yasaklandığı için 'Bir bilen' olarak perde arkasından partisini yönetti.Bu dönemde siyasete kazandırdığı bir diğer kavram da 'emanetçi' idi.1987'deki halk oylamasıyla emaneti geri alarak yükselişe geçti. Demirel son olarak 20 ekim seçimlerinde partisinin 182 oyla birinci parti olması üzerine kurulan koalisyon hükümetinin başkanlığını yapıyordu. **KİMDİR ?**

DOĞU Anadolu Bölgesi'nde Ermenilerin katlettikleri insan sayısının 3 milyonu bulduğu tahmin ediliyor

Vahşetin izlerini toprak da silemedi

Erzurum'da Ermeni katliamının yeni bir delili daha bulundu

3 MİLYON MAKTUL: Erzurum'a yaklaşık 50 km uzaklıktaki Tazagül Köyü'nde bin kişilik bir toplu mezar daha ortaya çıkarıldı. Katliamın şahitlerinden olan 85 yaşındaki Nuh Pala, katliamda şehit olanların büyük kısmının askeri hastanede yatmakta olan yaralı askerler olduğunu ve bunların da kendini 'doktor' olarak tanıtan Turhur isimli bir Ermeni tarafından iğne vurularak katledildiğini anlattı. Köy Muhtarı Zeki Alpagut, mezarın yağan şiddetli yağmurlar sonrasında kendiliğinden ortaya çıktığını söyledi.

600 MEZAR: Toplu mezarda inceleme yapan A.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Başkanı Prof. Dr. Enver Konukçu, 1918 yılında yapılan katliamda şehit edilenlerin sayısının yaklaşık bin kadar olduğunu bildirdi. Aynı bölgede başka köylerde daha önceden toplu mezarlara rastlandığını belirten Prof. Dr. Konukçu, Doğu Anadolu Bölgesi'nde Ermeniler'in katlettiği insan sayısının 3 milyonu bulduğunu, toplu olarak gömülen bu insanlardan ancak 600'ünün mezarının ortaya çıkarıldığını ifade etti.

HABERLER YALANLANDI: Ermeniler'in, Türkiye, ABD ve Rusya'nın girişimiyle gerçekleşen barış planı çerçevesinde Kelbecer'den çıktıklarına dair haberler yalanlandı. Geçtiğimiz günlerde Kelbecer'de gözlenen hareketin çekilme olmadığını belirten Turan Ajansı, Ermeni birliklerin yeniden mevzilendiklerini duyurdu. Turan Ajansı Azerbaycan Güvenlik Bakanı Tahmazov'un Meclis'te yaptığı konuşmanın çarpıtılarak kamuoyuna yansıtıldığını bildirdi.

ÖMER ERTURGUT / AHMET KAYA

ERZURUM (ZAMAN)- Birinci Dünya Savaşı sırasında Doğu Anadolu Bölgesi'nde toplu katliamlar yapan Ermeniler tarafından katledilen bin kişinin toplu mezarı daha ortaya çıkarıldı. Prof. Dr. Enver Konukçu, Ermeniler'in bölgede yaptukları katliamlarda 3 milyonun üzerinde insanın hayatını kaybettiğini söyledi.

Erzurum'un Aşkale ilçesine bağlı Kandilli bucağı Tazegül köyünde bin kişilik toplu mezar bulundu, şiddetli yağan yağmurlar neticesinde kemiklerin ortaya çıkması üzerine üniversite ve valiliğe haber verdiklerini belirten Tazegül Köyü Muhtarı Zeki Alpagut, üniversitenin çalışmaları neticesinde toplu mezarın ortaya çıktığını ifade etti.

Toplu mezarda yapıkları incelemeler neticesinde katliamın 1918 yılında Ermeniler tarafından yapıldığının tesbit edildiğini kaydeden A.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölüm Başkanı Prof. Dr. Enver Konukçu, Kandilli'ye 3 km mesafede bulunan Tazagül Köyü'ndeki toplu mezarın kazılması durumunda birçok belgenin de günyüzüne çıkacağını anlattı. Daha önce bulunan ve kazılarak ortaya çıkarılan Alaca (278), Yeşilyayla (80 kişi), Subatan (150 kişi) ve Iğdır Oba köylerinde (80 kişi) ki katliamlarla Doğu Anadolu Bölgesi'nde Ermeni mezaliminin belgelendiğini hatırlatan Prof. Dr. Konukçu, yerleri tesbit edilen bir çok toplu mezarın da çeşitli imkansızlıklar yüzünden kazılamadığını söyledi.

1. Dünya Savaşı sırasında Erzurum, Van, Erzincan, Muş, Bitlis, Ağrı, Kars, Iğdır, Artvin ve ilçelerinde Ermeni mezalimi neticesinde şehid olanların sayısının 3 milyonu aştığını belirten Tarih Profesörü Enver Konukçu, bu rakama savaşlarda şehid olan askerlerin dahil olmadığını söyledi.

Öte yandan Ermeniler'in barış planı çerçevesinde Kelbecer'den çekildiklerine dair haber yalanlandı. Kelbecer'de gözlenen hareketin çekilme olmadığı Ermeni birliklerin yeniden mevzilendikleri bildirildi.

Turan Ajansı, Azerbaycan Güvenlik Bakanı Fahreddin Tahmazov Parlamento'da yaptığı konuşmanın kamuoyuna çarpıtılarak yansıtıldığını belirtti.

Turan'ın bildirdiğine göre Tahmazov, Meclis'te yaptığı açıklamada Ermeniler'in Kelbecer bölgesindeki yerleşim merkezlerinde bulunan sanayi tesislerini sökerek bunları Ermenistan'a veya Dağlık karabağ bölgesine taşımaya başladıklarını açıkladı.

Ajans, Tahmazov'un bölgedeki Ermeni işgal birliklerinin kaydırmalar yoluyla yeniden mevzilendiklerini söylediğini belirtti.

Azerbaycan Cumhurbaşkanı Ebulfez Elçibey, Dağlık Karabağ bölgesi için Ermenistan'a karşı vermek zorunda kaldıklarını savaşın, yalnızca Azerbaycan toprağı için değil, "Uluslararası hukukun üstünlüğünün korunması" için verilen bir mücadele olduğunu bildirdi.

Bosna-Hersek'te barış planlarının her defasında Sırp barbarlığına takılması Türk kamuoyunun sabrını taşırdı. Vatandaşın ortak görüşü:

İzin versinler gidelim!

TÜRK KAMUOYUNUN SABRI TAŞTI:
Bir yılı aşkın bir süredir Avrupa'nın göbeğinde yaşanan insanlık trajedisini barış yoluyla sona erdirmeye yönelik bütün gayretler Sırp barbarlığına takıldı. Bosna-Hersek'te gelinen aşamada silahlı müdahalenin kaçınılmaz olduğunun anlaşılması, Batı nezdindeki bütün barış girişimlerinin göstermelik ve oyalama taktikleri olduğunu ortaya koydu.Toplum artık Bosna-Hersek meselesinin Batı'nın değil İslam aleminin meselesi olduğunu hükümet yetkililerinin de farkederek bu yönde adım atmasını bekliyor

İSTANBUL(ZAMAN)- Bosna-Hersek'te yaşanan trajediyi barışçı yollardan sona erdirmek için bugüne kadar gösterilen bütün gayretler vahşi Sırp engeline takılırken, Sırp parlementosu'nun son kararı bardağı taşırdı. Başından beri konuyla ilgili gelişmeleri büyük bir duyarlılıkla yakından takip eden Türk kamuoyu, artık askeri müdahalenin tek çare ve kaçınılmaz olduğu konusunda hemfikir. Batı ile beraber hareket etmekten başka bir yol düşünemeyen hükümet yetkililerinin ise, topluma dalga dalga yayılan bu infialin önünü nasıl alacakları merak konusu.

Bugünlerde Tükiye'nin neresinden hangi meslekten ve yaş grubundan olursa olsun kime Bosna'yı sorsanız , gözlerinde biriken yaş ve intikam kararlılığıyla "Bu iş artık burada biter.. Bosna-Hersek'te akan Müslüman kanının ancak askeri müdahale ile durdurulabileceğini bütün dünya gördü. Hükümet bizi oyalayacağına yol versin gidelim" diyor. Yaygın bir tabirle 7'den 70'e bütün Türkiye her an patlamaya hazır bir bomba gibi müdahale kararını bekliyor. Batı'nın izinden milim sapmamaya itina gösteren hükümet yetkililerine vatandaş, "Bu iş Batı'nın değil bizim işimizdir. Çare yok, ya Bosna kurtulur, ya Bosna kurtulur" sözleriyle cevap veriyor .

Gazetemizin merkez tesislerini ve bürolarımızı telefonla arayan ve bizzat gelerek tepkilerini dile getiren çok sayıda vatandaş, bu noktadan sonra Bosna-Hersek için laf değil icraat yapılması gerektiğini söyledi. Vatandaşlar, başka dilden anlamayan Sırplara silahlı müdahalenin şart olduğuna inandıklarını dile getirerek, "Hükümetten böyle bir karar beklemiyoruz.Yol versinler biz gitmesini de, savaşmasını da biliriz" dedi.

Uluslararası Projeler Müdürü Jacques Cosmad: Orta Asya Büyük Potansiyel

Batı'nın gözü Orta Asya'da

ANKARA (ZAMAN)- Türk Kalkınma İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (TİKA) ile TOBB'un ortaklaşa düzenledikleri Avrasya Ekonomik İşbirliği Konferansı'nda konuşan ABD, FMC Uluslararası Projeler Müdürü Jacques Cosmad, Orta Asya'nın Batı için büyük bir potansiyel olduğunu vurgulayarak yatırımcıları Orta Asya'daki mevcut hammaddelerin işlenmesi için yatırımlara sevketti. Cosmad, özellikle doğal gaz boru hattının Batı için çok önemli olduğunu söyledi. Cosmad, "Orta Asya ülkelerinin potansiyeline inanıyoruz, buralarda iş kurmaya çok hevesliyiz. Bize verilen teminatların gerçekleştirilmesini istiyoruz. Son 12 ayda bu ülkeleri iki kere ziyaret ettim. Hiçbir ülkenin kendine has bir demokratik yapısı yok. Batı tipi bir demokrasi geliştirilmeli" dedi.

Cosmad, Orta Asya'ya açılma konusunda Türkiye'nin iş arkadaşlığını bir esas alınmasını tavsiye ederek şöyle konuştu:

"Nasıl bir işbirliği bekliyoruz?"

- Orta Asya ülkeleri, yabancı yatırımcılarla ikili iş ve vergi anlaşmaları imzalasınlar
- Orta Asya ülkeleri, Moskova'dan idare edilen merkezi bürokrasinin yerini almaya başlayan yeni yerel bürokrasinin oluşumunu önlemeliler.
- Orta Asya ülkeleri, Batı'nın iş tecrübelerini öğrenmeliler, Batı tipi iş deneyimi kazanmalılar
- Orta Asya ülkeleri, siyasi istikrarlarını devam ettirsinler
- Orta Asya ülkeleri, iç çatışma problemlerini önlesinler, güvenilir iş dostlukları geliştirsinler."

Cosmad, sözlerini Özbekistan Devlet Başkanı Kerimov'un kendisine söylediği bir sözle tamamladı: "Özbekistan'da üç çeşit "fundamentalizm"e karşı dikkatli olmak zorundayız. Komünist fundamentalizm, dini fundamentalizm ve demokratik fundamentalizm."

- Orta Asya ülkeleri, yatırım ve vergi kanunlarını tamamlasın ve istikrar getirsinler

МӘДӘНИЯТ ЯҢАЛЫКЛАРЫ

Татар матбугатында басылган яңалыклар буенча әзерләнде

МӘГЪЛҮМ булганча, Татарстан җөмһүрияте халыклары балаларының сәнгать фестивале игълан ителгән иде. Бу фестиваль кысаларында яшь җырчыларның «Яшь тавышлар» дигән өченче республика конкурсы үткәрелә. Яшь талантларны ачыклау, аларның күңелләрен милли-мәдәни байлыкларыбызга, рухи җәүһәрләребезгә якынайтуны күздә тоткан әлеге конкурста 7 яшьтән алып 17 яшькә кадәр булган балалар һәм үсмерләр катнаша.

БУ КӨННӘРДӘ Казан шәһәрендә «Татар җыры — 93» традицион фестивале уза. Әлегә илнең төрле төбәкләрендә конкурсның сайлап алу турлары бара. Җыр бәйгесендә катнашучылар татар халык җырларын һәм композиторларыбызның әсәрләрен башкаралар.

ҖӨМҺҮРИЯТЕБЕЗДӘ театр фестивальләре дә булып узды. Фестивальдә катнашкан 9 театр арасында Галиәсгар Камал исемендәге Татар дәүләт академия театры җиңүче дип табылды. Моңа ул драматург Туфан Миңнуллинның «Илгизәр плюс Вера» дигән әсәре буенча куелган спектакль өчен лаек булды.

КАЗАНДА барлык музыка мәктәпләре бүгенге көндә гомумроссия программасы буенча эшли. Шуңа күрә укыту эше ничек кенә камил булмасын, ул балаларга татар милли аһәңенең бөтен байлыгы белән таныштырга, милли музыка әтрафлы белем алырга мөмкинлек бирми.

Моны истә тотып, шәһәр мәдәният идарәсе 2 нче музыка мәктәбе филиалын 18 нче татар балалары музыка мәктәбе итеп үзгәртергә ниятләп тора.

Хәзер бу мәктәптә музыка кораллары сатып алу, укытучылар туплау эше алып барыла.

Балаларны укыту өлешчә дәүләт бюджеты хисабына булачак.

ҖӨМҺҮРИЯТЕБЕЗНЕҢ хөкүмәте Казанның Галимнәр йортын яңа оешкан Татарстан Фәннәр академиясе карамагына бирү турында карар чыгарды. Әмма ул элеккечә үк мәдәният учагы вазифаларын да үтәячәк.

АПРЕЛЬ урталарында Американың Виконсон университетында Урта Азиядәге һәм аның белән күрше илләрдәге сәяси мәсьәләләргә багышланган конференция булды. Анда безнең милләттәшләребез — Американ Кемаль Карпат, Шамил Юлай, Казаннан — Гүзәл Сөләйманова, Ринат Мөхәммәдиев, Дамир Исхаков, Мәскәүдән — Вәли Садур катнаштылар һәм докладлар белән чыктылар.

Мәсәлән, сәнгать белгече Гүзәл Сөләйманова «Татар милли сәнгате яңарышы һәм үсеше», этнограф һәм сәясәтче Дамир Исхаков «Хәзерге милли хәрәкәт: үсеше һәм кризисы», язучы Ринат Мөхәммәдиев «БДБ илләрендә демократияләшү чорында милли мәдәният проблемалары» һәм «Сәясәтче Солтангалиев» дигән темалар буенча чыгыш ясадылар.

ЧАЛЛЫДА Пермь татарлары мәдәнияте көннәре булып үтте. Аны бу шәһәрдә эшләп килүче Пермь татарлары «Кый» җәмгыяте оештырды. [illegible] Бу бәйрәмдә катнашучылар әлеге мәдәният көннәрен Пермь өлкәсендәге татар төбәкләре һәм Чаллы шәһәре арасында даими мәдәни, икътисади мөнәсәбәтләрне булдырырга, Пермь ягындагы милләттәшләребезнең тормышын Татарстан белән тагын да тыгызрак бәйләргә ярдәм итәр дигән өметтә калдылар.

Чаллының «Сак-Сок» дигән татар фольклор группасы Дюссельдорф шәһәренең музыкаль студиясендә лазерлы пластинка яздырып алды. «Татарча беренче дәрес» дип аталган бу пластинканың тиражы — 50 мең. Аңа, нигездә, яңача эшкәртелгән борынгы халык җырлары тупланган.

ZAMAN

Редакция идарәсе

Гамәлгә куючысы — **Төркиянең ЗАМАН газете.**
Хуҗасы **Алэтдин КАЙА**
Генераль директоры **Нажи ТОСУН**

«Заман»ның Татарстан мөдире **Муаммәр МУРАТ**
Мөхәррир **Рафис КОРБАН**

Хәбәрләр һәм реклама бүлеге мөдире **Мостафа ПАЛАБОЕК**
Кадрлар бүлеге мөдире **Җәгъфәр ЧОБАНКАЙА**

Редакциянең адресы: 420012, Казан, Декабристлар урамы, 2.
Белешмәләр өчен телефоны: 37-92-44.
Татарстан гәзит журналлар басмаханәсе.
Казан, Декабристлар урамы, 2
Заказ — 7000. Тиражы — 10 мең данә.
«Заман» Татарстан җөмһүрияте мәгълүмат һәм матбугат министрлыгында 246 сан белән теркәлде.
Басарга кул кую вакыты — 18 сәгатьтә.
Басарга кул куелды — 18 сәгатьтә.

БЕЗНЕ ФЕСТИВАЛЬ БЕРГӘ ҖЫЙНАДЫ

Икенчедән, бу зур илнең (халкы — 60 млн.) меңнәр еллык тарих чыганакларының беразын үз күзләребез белән күрү бәхетенә ирештек. Истанбул, Анкара, аеруча Өргүп шәһәре — барыбыз өчен дә ачыш булды. Кеше акылының, хезмәтенең галәмдәй киң, чиксез, бөек икәнлегенә тагын бер тапкыр ышандык. Төркияне инләп чыксаң иле дигән теләк минс һәрчак озатып йөрде.

Төркиянең промышленность үзәкләренә бармасак та, халкының көнкүреше, йорт-җирнең күренеше, юллар һәм транспорт торышы аның алга киткән, цивилизацияле ил булуын сөйли. Соңгы ун ел эчендәге алга китеш хөкүмәт тырышлыгыннан тыш, бу илдә яшәүче һәр кешенең үз эшенә, бурычына җаваплы каравыннан киләдер дигән уй калды.

Өченчедән, безнең делегация дөнья йөзендә бәләкәй генә булса да Татарстан дигән ил барлыгын, аның халкының үз теле, мәдәнияте, гореф-гадәтләре, тарихи һәм менә дигән киләчәге — балалары барлыгын күрсәтте. Күп илләрнең вәкилләре Татарстанның Азия яки Аурупа өлешендәме икәнен дә белмиләр иде. Хәлдән килгәнчә аңлаштык, Казан шәһәре, КамАЗ турында сөйләдек, значоклар, рәсемнәр бүләк иттек.

Фестивальнең форум өлешендә Яр Чаллы шәһәреннән Илшат Агалтдинов исемле малаебыз татар телендә бөтен дөнья балаларына мөрәҗәгатен укыды, «Чулпан» фольклор ансамбле «Әссәләмегаләйкүм» җыры белән гала концертын ачып җибәрде. Бу ике тантана да телевидение аша турыдан-туры күп илләргә трансляцияләнде, инглизчәгә тәрҗемә ителде. Татарстан төрек халкының аңына Президентыбызның Төркиягә визитыннан соң «Шәймиев» булып кергән. «1992 нче елның көзендә килгән иде»,— диләр. Минтимер Шәймиевнең менә шул вакытта Төркия — Татарстан арасына салып кайткан күпереннән 20 татар баласы тагын бер тапкыр җөмһүриятебез исемен танытып кайтты.

Анкарада элекке СССР җөмһүриятләре Казахстан, Кыргызстан, Азәрбәйҗан, Молдова һәм башка вәкилләре белән очрашу да бик күңелле тәэсир калдырды.

Тагын бер истә калырлык вакыйга. Ул — Төркиядә яшәүче милләттәшләребез белән очрашу. Нәни артистларыбыз өч сәгатькә якын шигырь, җыр, биюләре белән алар каршында чыгыш ясадылар. Чыгыш күз яшьләре, кул чабулар белән сугарылды. Баянчылар Илдус Низамов, Илгиз Закиров, «Чулпан» ансамбле җитәкчесе Зилара Имаметдинова да сәламнәрен баян теле, җыр аша тапшырдылар.

Анкарада яшәүче олы яшьтәге Исхак ага Багдаш: «Мин бик күп концертлар күрдем, әмма мондыен караганым юк иде»,— диде. Милләттәшләребез тагы бер тапкыр очрашуга килүебезне сорадылар.

Сүзем милләттәшләребезгә кагылгач, шуны да әйтеп үтәсе килә: чит илләрдә яшәүче татарлар турында Казан китап нәшриятендә күптән түгел «Йөртә безне язмышлар» дигән китап чыккан иде. «Әхмәт Тимер» дигән язманы өстән генә караштырган идем. Анкарада шушы зур галим белән очрашып сөйләшү үзе бер вакыйгага әверелде. Шушындый очрашулардан соң күңелгә җир никадәр зур булса да, дөнья тар икән дигән уйлар килә.

Телевидение аша фестиваль барышын күрсәткәндә «Татарстан» сүзен ишетеп, чыгыш барган урыннарга татар балаларын эзләп килүче татарлар да булды. «Җан тартмаса да, кан тарта» дип халык белми әйтми шул.

Төркия безнең өчен ят, чит ил булса да, биредә үзебезне чит җирдә дип тоймадык, күршеләргә кунакка кергәндәге кебек кенә хис иттек. Чөнки безнең өчен, бердән, төрек халкы кардәшләребез дип өзелеп торса, икенчедән, милләттәшләребез яныбыздан китмәде.

Фәрит әфәнде Бичури белән Назлы ханым Нелюфәр аэропортта ук каршылап, юл мәшәкатьләрен үзләренә алса. Анкарада яшәүче Рәхилә, Денис Агилар, Рәсим, Әрҗән исемле татар егетләре һәм башкалар һәрчак ярдәмчеләребез, киңәшчеләребез булдылар.

Шуны да әйтми мөмкин түгел. Мөселман халкына сабырлык хас икәнен ишетеп тә, күреп тә беләбез. Бу сыйфатның бөтен Төркия халкына хаслыгын илнең сигезенче Президенты Тургут Өзал белән хушлашу, аны соңгы юлга озату мәлендә күрдек. Бай да, тыйнак та булу — күркәм күренеш.

Көтмәгәндә илгә шушындый зур кайгы килүенә карамастан, балалар бәйрәме туктатылмады. Чыгышлар ачык урыннардан мәдәният биналарына күчте. Әлбәттә, бераз тыйнаграк алып барылды. 21 апрельдә генә бәйрәм тынып калды.

Кунакка килгән делегация вәкилләрен Президент Аппараты, парламент әһелләре, премьер-министр, ТРТ хезмәткәрләре тарафыннан рәсми кабул итү — Төркия хөкүмәтенең балалар бәйрәменә бик зур әһәмият биргәнен күрсәтә торган мисал.

Һәр нәрсәнең чиге бар. Бәйрәмнең дә азагы якынлашты. Татар балаларының да, төрек балаларының да күзләрендә моңсулык пәйдә булды.

Аерылышу минутлары бик авыр иде. Кочаклашып елашалар, төрек әти-әниләренең дә күзләре яшьләнгән. Соңгы саубуллашу сүзләре, теләкләр, бүләкләр...

Ныгып та җитмәгән иңнәренә төшкән зур эшне җөмһүриятебезнең нәни вәкилләре зур осталык белән башкарып чыктылар. Ничәмә ил балалары белән аралашып, гомерлек дуслар табып, күпне күреп, танып, үсеп кайттылар. Илебезнең киләчәк буыны өчен, мондый сәяхәтнең бәясе беренче акча белән дә үлчи торган түгел.

Йомгаклап әйткәндә, Төркия хөкүмәте ел саен балалар бәйрәме оештырып гаҗәеп зур эш башкара, илләрне илләр белән, үзе белән таныштыра, дәрәҗәсен күтәрә.

Мин делегациябез исеменнән шушы зур бәйрәмне оештырып башкарып чыккан Төркия радио телевидение корпорациясе рәисенә түбәндәге рәхмәт сүзләрен язып калдырдым. Аның эчтәлеген Татарстанда чыга торган «Заман» газетасы аша тагы бер кабатлыйсым килә.

«Бер күзлектән караганда дөнья зур, киң сыман, икенче күзлектән — гаҗәеп кечкенә генә. Болай диюемнең сәбәбе: ТРТ корпорациясе чакыруы буенча балаларны фестивальгә әзерләгән чорда Анкара шәһәре әллә кайларда, хыялда гына кебек булса, Казан-Истанбул арасын 3 сәгатьтә үтү — бездә Төрек иле Татарстаннан кул сузарлык кына ераклыкта икән дигән тойгы уятты. Бу тойгы күңелләребездә туасы хисләребезнең башы гына булган икән. Җөмһүриятебезнең 20 нәни вәкиле төрек гаиләләрендә яши башлагач, төрек белән татар арасында аермалыкка караганда уртак сыйфатларның күбрәк икәнен, күңелләребездә туганлык хисләренең көннән-көн артуын күрдк.

Төрек хөкүмәте киләчәк буын вәкилләре өчен искиткеч изге эш башкара — шушы фестиваль аша нәниләр күңеленә туганлык, дуслык орлыкларын чәчә, милләтенә, төсенә, чыгышына карамыйча — һәр кешенең шатлыкка, хезмәткә, яшәргә хакы барлыгын күрсәтә.

Татарстан җөмһүриятеннән фестивальдә катнашучы балалар һәм балаларны хәзерләүче өлкәннәр исеменнән төрек хөкүмәтенә ТРТ корпорациясенә: бәйрәмне оештыру, үткәрү комитеты, һәм башка оешмаларга, Төркия илендә яшәүче милләттәшләребезгә балаларыбызны кабул итеп тәрбия кылган гаиләләргә, укытучы Фәриха Үнәлгә чын күңелдән рәхмәт әйтеп, исән-саулык, хезмәтләрендә уңышлар телим.

Дөньяда иминлек булсын!»

ТӨРКИЯ

Төркия белән таныштыра башлаудан элек «Заман» газетасының Төркия һәм Татарстан арасындагы мөнәсәбәтләр җәһәтеннән мөһим бер роль уйнаганын искәртеп үтәсем килә.

«Заман» газетасы кебек Төркиядә үз-үзен танытып кабул иттергән, Аурупа матбугатында сүз иясе булган һәм Урта Азия илләренең күбесендә басыла башлаган бер басма органның Татарстанда чыга башлавы төрек һәм татар халык- [illegible] бер форсат.

Азатлык сугышының бетүе һәм 1923 нче елда җөмһүриятнең игълан ителүе нәтиҗәсендә рәсми яктан үзен таныткан Төркиянең бүгенгесе көндә ирешкән үсеш дәрәҗәсе гәрчә бик биек дип әйтерлек булмаса да, бер төркем илләрнекенә караганда югарырак.

Аурупа һәм Урта Көнчыгыш илләре арасында бер күпер ролен үтәүче Төркия дөнья сәхнәсендә сүзе үтә торган дәүләтләрнең берсе.

Истанбул (Босфор) һәм Чанаккала (Дарданел) бугазлары Кара диңгезне Ак (Урта) диңгез аша Атлантик һәм Һинд океаннары белән тоташтыра. Шул сәбәпле, ярларына Кара диңгез дулкыннары каккан илләрнең үзара мөнәсәбәтләре бугазларның ярдәмендә мөмкин [illegible] дә һәм аның контролендә булуы илгә сәяси, хәрби, географик һәм геополитик яктан бик мөһим өстенлекләр бирә.

Төркия — дөньяның иң зур хәрби берлеге булган НАТОның әгъзасы. Төркия шулай ук Аурупа Җәмгыятенә керү өчен 1987 нче елда мөрәҗәгать итеп, бүгенге көндә бу юнәлештә эшчәнлеген җәелдерә бара. Төркия үзенә чиктәш бөтен илләр белән дә тынычлык һәм дуслык шартларында яшәүне үзенә нигез принцип итеп алган.

Моның нәтиҗәсе буларак, Аурупа, Урта Көнчыгыш, Балканнар, Көнчыгыш Аурупада булып торучы үзгәрешләрне һәм заманында Советлар Берлегендә башланган үзгәртеп кору һәм хәбәрдарлык политикасын тиз аңлап кирәкле [illegible] арттырган.

СЭВ һәм Варшава пактының юк ителүеннән соң әлеге оешмаларның әгъзаларының бер өлеше Аурупа Җәмгыяте, икенче өлеше исә НАТО белән хезмәттәшлек итә башлады. Көнчыгыш һәм Көнбатыш блоклар арасындагы икътисади котыплашу — каршылык шуның белән юкка чыкты. Бу процесс нәтиҗәсендә, салкын сугыш дәвере тәмамланып, Төркия дә әгъза булып торган НАТОның максаты һәм вазифалары үзгәреп китте.

Хәрби блок булудан бигрәк сәяси бер оешма төсен алучы НАТО эчендә Төркиянең дә әһәмияте кими төште. Шул ук вакытта, икенче яктан караганда Төркиянең роле киресенчә, арта бара. Соңгы вакыттагы вакыйгалар моның ачык дәлилләре. Төгәлрәк әйткәндә, [illegible] Иран-Гыйрак сугышында Төркия актив бер сәяси эшчәнлек күрсәтте. Шулай ук 1990 елда Гыйракның Күвәйт дәүләтен басып алу нәтиҗәсендә хасил булган ситуациядә Төркиянең ачык һәм принципиаль политикасы дөньяның алгы сафында баручы илләре тарафыннан күрелгән чараларны җитди һәм эффектив рәвештә куәтләп торды.

Төркия территориясе дөньяның иң тынычсыз һәм күп проблемалары булган зонасының бер өлешен биләп тора. Бу зона эчендә тынычлык һәм дуслык утравы сыйфатына ия Төркия күрше илләр белән булган мөнәсәбәтләрендә «Илдә солых, җиһанда солых» принцибын үзенең шигаре итеп алды. Төркиянең зонадагы эшчәнлеге һәм актив сәясәтенең бер нәтиҗәсе — Кара диңгез әйләнәсендәге илләр тарафыннан Кара диңгез Икътисади Хезмәттәшлек (КИХ) оешмасының төзелүе. Әйдәүчесе Төркия булган бу оешма зонадагы дәүләтләр арасындагы икътисади, мәдәни һәм сәүдә ягыннан күтәре[illegible] итеп күрә.

Оешма эчендә Төркия экономика җәһәтеннән бер модель, үрнәк булып торса, үзенең политик саллылыгы белән дөньяның сәясәт бизмәнен тигезләүче бер көч ролен үти.

Тынычлык, тәвәккәллек һәм өмет капусы булган Төркия җитди, актив политикасын тормышка ашыра барып, XXI нче гасырның төрки халыкларның гасыры булачагына катгый рәвештә инана.

ТАТАРГА ТЫЛМАЧ КИРӘК ТҮГЕЛ

ТӨРЕК ӘЛИФБАСЫ

Төрек алфавиты	Татар теленең тәңгәл хәрефләре	Төрекчә мисал сүзләре	Укылышы	Татар теленә тәрҗемәсе
1. A a	а	ана	ана	ана, әни
2. B в	б	boş	бош	буш
3. C c	Җ	can	җан	җан
4. Ç ç	ч	çuva!	чувал	капчык
5. D d	д	dar	дар	тар
6. E e	ә, э	et	эт	ит
7. F f	ф	fakir	факир	фәкыйрь
8. G g	г	göl	гөл	күл
9. ...ğ	гъ	—	—	—
10. X h	х /h,	bahar	баhар	яз
11. I ı	ы	Irak	ырак	ерак
12. İ i	и	iktisat	иктисат	икътисад
13. J j	ж	jimnastik	жимнастик	гимнастика
14. K к	к	kadar	кадар	кадәр
15. L l	л	lamba	ламба	лампа
16. M m	м	maarif	маариф	мәгариф
17. N n	н	nasihat	насихат	нәсихәт
18. O o	о	okul	окул	мәктәп
19. Ö ö	ө	öğrenmek	өөренмәк	өйрәнергә
20. P p	п	para	пара	акча
21. R r	р	rapor	рапор	доклад
22. S s	с	sabah	сабах	иртә
23. Ş ş	ш	şişman	шишман	юан
24. T t	т	tatil	татил	каникул
25. U u	у	ufak	уфак	кечкенә
26. Ü ü	ү	üç	үч	өч
27. V v	в	var	вар	бар
28. Y y	й	yavaş	йаваш	әкрен
29. Z z	з	zaaf	зааф	көчсезлек

SAHLS ZAMIRLARI (ШАҺЫС ЗАМИРЛАРИ) ЗАТ АЛМАШЛЫКЛАРЫ

1. **Ben** (бән) — *мин*
2. **Sen** (сән) — *син*
O (о) — *ул*
Biz (биз) — *без*
Siz (сиз) — *сез*
Onlar (онлар) — *алар*
2. **Benim** (бәним) — *минем*
Senin (сәнин) — *синең*
Onun (онун) — *аның*
Bizim (бизим) — *безнең*
Sizin (сизин) — *сезнең*
Onların (онларын) — *аларның*

TANIŞMA VE SELAMLAŞMA (ТАНЫШМА ВӘ СӘЛАМЛАШМА) ТАНЫШУ ҺӘМ ИСӘНЛӘШҮ

iyi (ийи) — *яхшы*
sabah (сабах) — *иртә*
gün (гүн) — *көн*
akşam (акшам) — *кич*
gece (гәҗә) — *төн*
iyi sabahlar — *хәерле иртә*
iyi günler — *хәерле көн*
iyi akşamlar — *хәерле кич*
iyi geceler — *тыныч йокы*
Esse lamüaleyküm — *(исәнмесез)*
Ve aleykümselâm — *(икенче кешенең «исәнмесез» диюе)*
Senin ismin ne? (Сәнин исмин нә?) — *Синең исемең ничек?*
Benim adım (ismin) Gölüse (Бәним адым Гөлүсә) — *минем исемем Гөлүсә*
Soyadım Hamidullina (Сойадым Хамидуллина) — *Фамилиям Хәмидуллина*

Бәбәрухи әкиятенең дәвамын укыгыз.

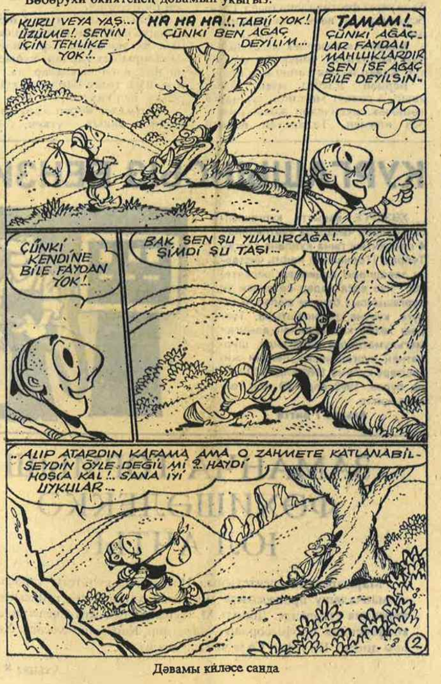

Дәвамы киләсе санда

ЯҢА ГӘЗИТ ЧЫГА БАШЛЫЙ

БАШКОРТСТАН халык депутаты, «Восток» банкы Президенты Рафис Кадыйров төрки дөньяда шактый абруйлы эшкуар булып санала. АКШ белгечләре тарафыннан 1991 елда ул дөньяның иң күренекле 50 шәхеснең берсе дип игълан ителгән булса, 1992 елда ул җитәкләгән «Восток» банкы Россиядәге иң зур ун банк исемлегенә кертелде.

Күптән түгел татар банкирының тәкъдиме буенча Уфа шәһәрендә заманча медицина диагностика үзәгенә нигез ташы салынды. Башлангыч проектның бәясе 25 миллиард сум торган бу объект тулысынча «Восток» банкы акчасына төзеләчәк.

«Восток» банкы агымдагы елның икенче яртысыннан башлап татар һәм башкорт телләрендә 16 битлек атналык гәзит чыгарырга җыена. Татарчасының исеме — «Гасыр», башкортчасы «Яңарыш» дип аталачак.

ПРОВЕРЬТЕ ПРАВИЛЬНОСТЬ ОФОРМЛЕНИЯ АБОНЕМЕНТА!

На абонементе должен быть проставлен оттиск кассовой машины.

При оформлении подписки (переадресовки) без кассовой машины на абонементе проставляется оттиск календарного штемпеля отделения связи. В этом случае абонемент выдается подписчику с квитанцией об оплате стоимости подписки (переадресовки).

Для оформления подписки на газету или журнал, а также для переадресования издания бланк абонемента с доставочной карточкой заполняется подписчиком чернилами, разборчиво, без сокращений, в соответствии с условиями, изложенными в каталогах Союзпечати.

Заполнение месячных клеток при переадресовании издания, а также клетки «ПВ—МЕСТО» производится работниками предприятий связи и Союзпечати.

EKONOMİ

Azerbaycan rubleyi terkediyor

Azerbaycan hükümetinin birkaç ay içinde, ülkede değişim birimi olarak Rus parası rubleyi kullanmaktan vazgeçerek yalnızca milli para birimi "manat"ı geçerli değişim birimi ilan etmeye hazırlandığı bildirildi. Azerbaycan'ın döviz rezervlerinin 120 milyon dolara ulaştığını hesaplayan Maliye Bakanlığı uzmanları, rubleyi terketmeye başladılar.

Maden fiyatları düşüyor...

Sovyetler Birliği'nin dağılması dünya maden piyasalarını da vurdu. Eski Doğu Bloku ülkelerden dünya maden piyasalarına yok pahasına sokulan madenlerin fiyat oluşumunu altüst ettiği, bugüne kadar fiyatlarda yüzde 50'ye varan düşüşler gözlendiği kaydedildi. Etibank maden fiyatlarındaki düşüşlerin devam ettiğini açıkladı.

ABD'de işsizlik oranı düştü...

ABD'de 1987 ile 1997 yılı arasındaki 10 yıllık dönemde savunma harcamalarındaki kesinti sebebiyle, sonuçta bu sektörde 2 milyon kişinin işten çıkartılacağı bildirildi. ABD Çalışma Bakanlığı tarafından yapılan bir araştırmaya göre, on 5 yıl içinde savunma sanayiinde 700 bin kişinin işten çıkarıldıkları belirtilerek, 1997 yılına kadar da 1.3 milyon kişinin işten çıkartılmış olacakları kaydedildi.

Türk cumhuriyetlerinde iş yapmanın yolları

ŞAHİN ŞEN

ANKARA (ZAMAN)- Merkezi planlama ekonomisinden serbest piyasa ekonomisine geçmekte olan Türk cumhuriyetlerinde iş yapmak isteyen işadamlarının nelere dikkat etmesi gerektiği hususunda yatırım uzmanları şunları söylediler:

Ticarette dürüst davranın: Türk cumhuriyetlerine bütün dünya ülkelerinden yatırım yapmak üzere işadamları gelmekte. Onun için Türk işadamlarının orada uzun vadeli kalabilmeleri dürüst olmalarına ve ticaret ahlakına uymalarına bağlı.

İnsana yönelik her yatırım devlet tarafından teşvik görmekte, bunun için işadamları eğitim alanında yatırımlar yapmalı.

Hemen kârı düşünmeyin: Yatırım yaparken Türk cumhuriyetlerindeki vatandaşların alım güçlerinin düşüklüğü gözönünde bulundurularak kısa vadede yüksek kârlar beklenmemeli. Uzun vadeli hesaplar yapılmalı.

Başlangıçta mega projelere girmeyin. Projelerde istihdam edilecek nitelikli personel Türkiye'den alınmalı. Niteliksiz ucuz iş gücü ise yatırımın gerçekleştirildiği ülkeden temin edilmeli.

Birebir sıcak ilişki kurun: Türk cumhuriyetlerindeki hem satıcı hem de alıcı işletmelerle yakın diyalog kurun. Halkın gelenek ve göreneklerini öğrenin.

Tabii kaynaklara yönelmeli: Petrol, doğalgaz ve madencilik alanında yatırım planlayanlar üretimin Batı'ya pazarlanmasında Türkiye yolunu kullanmalılar.

Bozuk yollar trilyonlar yutuyor

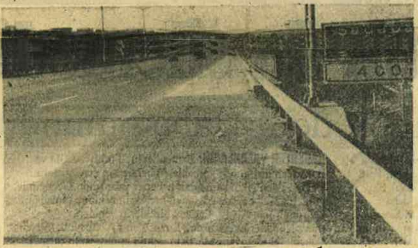

Türkiye'de karayolu ulaşımında fiziki kapasite yetersizliği ve bozuk yollardan kaynaklanan ekonomik kayıplar trilyonlarla hesaplanıyor.

Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından yapılan proje değerlendirme çalışmalarına göre, sadece devlet yollarının üstyapı fiziki standartlarının yükseltilmesi ve yüzey düzgünlüklerinin istenilen seviyeye getirilebilmesi için gerekli yatırımlar yapılabilse, bu yollar üzerinde seyreden motorlu taşıtların benzin, yağ, lastik, amortisman ve benzeri "işletme giderlerinden" yılda 5 trilyon lira tasarruf sağlanabilecek.

Bu arada yapılan proje değerlendirme çalışmaları, ilginç bir başka gerçeği daha ortaya çıkardı.

Buna göre, bir karayolunun 20 yıllık proje ömrü süresince muhatap olduğu harcamalarda, yapım ve bakım giderleri sadece yüzde 15'lik oranla, çok küçük bir paya sahip bulunuyor.

Hesaplamalara göre, bir karayolunun proje ömrü süresince yapılan yatırım harcamaları ve kullanım giderlerinin tamamı incelendiğinde yapım giderlerinin yüzde 11, bakım giderlerinin ise yüzde 4'lük payı bulunuyor.

Yolun proje ömrü boyunca muhatap olduğu giderler arasında geriye kalan yüzde 85'lik bölüm ise taşıt işletme giderleri, zaman giderleri (kaybı) ve kaza giderlerinden oluşuyor.

Sözkonusu giderler daha detaylı irdelendiğinde, ivmesi ve boyuna eğimi yüksek yol kesimlerindeki seyir hızı düşük çok sayıda ağır taşıtın, otomobillerle aynı şeriti paylaşmak zorunda olmaları sebebiyle büyük zaman kaybı ortaya çıkarken, bu durum aynı zamanda trafik kazalarının önemli nedenlerinin başında geliyor.

ASFALT GELİŞTİRME PROJESİ (ASGEP)

Öte yandan Karayolları Genel Müdürlüğü, devlet ve il yollarında ortaya çıkan fiziki yetersizlikleri ve satıh bozukluklarının hızla giderilebilmesi için Asfalt Geliştirme Projesi (ASGEP) geliştirirken, bu proje üzerinde yapılan çalışmalar tamamladı.

İnşaat mevsimine girildiği şu sıralarda Karayolları'na cari bütçe ile verilen bakım ödenekleri dışında, bu projeye, yaklaşık 100 milyon dolar tutarındaki ek bir kaynağın tahsisi için girişimler sürerken, ASGEP projesi kapsamında yapılması düşünülen hizmetler özetle şöyle:

"Yatırım programına alınamayan ve cari bütçe ödeneklerinin yetersizliği sebebiyle periyodik bakım hizmetleri götürülememiş yolların üst yapıları iyileştirilecek. Satıh bozukluklarının onarılması sağlanacak. Ayrıca bazı kritik heyelanların giderilmesi, tünellerin iyileştirilmesi, tırmanma şeritleri ilavesi ve kavşak düzenlemeleri gibi trafik güvenliğini arttıracak çalışmalara da ağırlıklı olarak yer verilecek."

ABD, Türkiye'yi kara listeye aldı

Fikri mülkiyet haklarına tecavüzün söz konusu edildiği ticari suçlar açısından, Türkiye kara listede yer aldı.

ABD Ticaret Odası tarafından hazırlanan ve ticari suç olarak kabul edilen fikri mülkiyet haklarına tecavüz eden ülkerin yer aldığı 'kara listede' bu yıl, Türkiye ile birlikte 10 ülke üst kategoride yer aldılar.

ABD Ticaret Odası'nın fikri mülkiyet haklarının korunması açısından, hükümetten acil olarak tedbir almasının istendiği kara listede Türkiye, Arjantin, Hindistan, Çin'den sonra 4. Sırada yer alırken, Türkiye'yi Brezilya, İtalya, Tayvan, Macaristan, Polonya ve Tayland izledi.

İkinci kategoride ise Kolombiya, Kore, Endonezya, İspanya, Japonya ve Venezuela yer alırken, bu ülkelere karşı yaptırım uygulanması istendi.

ABD Ticaret Odası Başkanı Ivan Gorr, ABD Ticaret Temsilcisi Mickey Kantor'a yaptığı çağrıda, bu ülkelere karşı daha aktif bir politika uygulanmasını isterken, bu ülkelerin tümünü 'ticari hakların korunması açısından yeterli tedbir almamakla (bu tedbirleri savsaklamakla)' suçladı.

13 yıldan beri Türk ekonomisinde köklü değişiklikler yapmış olan Turgut Özal'ın reformlarını kim devam ettirecek?

Şimdi ne olacak?

Doğu ekonomisi öksüz kaldı

Erzurum, Erzincan, Van ve Kars Ticaret ve Sanayi Odası Başkanları, Türkiye'nin diğer bölgelerindeki insanların faydalandığı bir çok imkandan Doğu insanının merhum Özal döneminde faydalanmaya başladığını kaydederek, reformcu fikirleri olan Cumhurbaşkanının kaybının Doğu ekonomisi için de büyük kayıp olduğunu ifade ettiler. Oda Başkanları, "Gerek Başbakanlığı döneminde gerekse de Cumhurbaşkanlığı döneminde Doğu'ya gereken ilgiyi göstermişti" dediler

ÖMER ERTURGUT

ERZURUM (ZAMAN)-Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın vefatı, doğu insanı tarafından da büyük üzüntü ile karşılandı. Bölge illerinin ticaret ve sanayi odası başkanları, yılların ihmalkârlığı sonucunda giderek büyüyen bölgelerarası dengesizliğin, Özal'ın başbakanlığı ve cumhurbaşkanlığı döneminde azaltılmaya çalışıldığını kaydederek, hayatını kaybetmesinin doğu ekonomisini yalnız bıraktığını bildirdiler.

DOĞU HİZMET YÜZÜ GÖRDÜ

Cumharbaşkanı Turgut Özal'ın kaybını "Zamansız bir kayıp" olarak değerlendiren Erzurum Ticaret ve Sanayi Odası (ETSO) Meclis Başkanı Namık Kılkıl, 1980 sonrasında Doğu Anadolu'ya daha fazla hizmet getirildiğini söyledi. Özellikle telekomünikasyon başta olmak üzere bölgedeki hayat standardının diğer bölgelere yaklaştırılmasında Turgut Özal'ın hizmetlerinin unutulamayacağını vurgulayan Kılkıl, ülke çapında yapılan ekonomik reformlardan bölge insanlarının da yararlandırıldığına dikkat çekti. Özal'ın cumhurbaşkanı olmasından sonra doğuya olan ilgisinin daha da arttığını ifade eden Namık Kılkıl, Orta Asya Türk cumhuriyetleri ile olan ilişkilerin artırılmasında doğuya büyük önem verilmesinin de yine kendisi tarafından istendiğini belirtti.

Özal'ın kaybının Türkiye ekonomisini olduğu kadar doğu ekonomisini de etkileyeceğini bildiren Erzincan Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı Muzaffer Çakır da gerek cumhurbaşkanlığı, gerekse başbakanlığı döneminde bölgeye yakın bir ilgi gösteren Turgut Özal'ın, bölge ekonomisinin genel ekonomik yapıya yakın bir gelişme göstermesi için gayret sarfettiğini kaydetti. Bölgeler arasındaki dengesizliği azltmak için doğuya özel önem verdiğini belirten Çakır, "Bölgeye olan yaklaşımı fevkaladeydi. Gelişen ülke ekonomisine bağlı olarak bölge ekonomisi de ilerleme gösterdi" dedi.

Kars Ticaret ve Sanayi Odası Meclis Başkanı Dinçer Bukni ise, kendisi de doğu kökenli olan merhum Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın, dışa açılmasının desteklenmesi, ihracaatın teşvik edilmesi, hayvancılık ve turizm sektörüne yardım sağlanması konularında bölgeye yardımları olduğunu söyledi. Türkiye'ye çok şeyler kazadıran Özal'ın ekonomik yapıyı statiklikten kurtararak, dinamik bir hava getirdiğini vurgulayan Bukni, Türkiye'ye yeni bir ruh getiren Özal'ı rahmetle andıklarını ifade etti.

Van Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı Suphi Türkoğlu, siyasi olarak Turgut Özal'ın görüşlerine katılmamakla birlikte, Türkiye ve Doğu'ya yaptıklarının unutulamayacağını söyledi. 'Türkiye ekonomisine canlılık kazandıran Özal'ın ölümünün Türkiye açısından büyük bir kayıp olduğunu ifade eden Türkoğlu, Doğu'ya bir çok yeniliğin Özal'ın Başbakanlığı döneminde geldiğini, bölgelerarası dengesizliğin de yine 1980 sonrasında kapatılmaya çalışıldığını bildirdi.

Özal, 'tekelleşme' ile mücadele etti

Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın, tüketicinin lehine başlattığı uygulamaları yeni platformlara yönlendirmeye zamanı yetmeden vefat ettiğini ifade eden Selçuk Akalın, 70 yıllık devlet tekelinin Özal döneminde çıkartılan teşviklerle kırılarak, tüketicinin bilinçlendiğini, tüketici haklarının gündeme geldiğini vurguladı. Şimdi herkesin aklındaki soru, Türkiye'de değişimin devam mı edeceği yoksa, 80 öncesindeki kapalı ekonomiye tekrar dönüş mü olacağı noktasında düğümlendi

RECAİ KÖMÜR

İZMİR (ZAMAN)-Tüketici Rehberi Genel Yayın Yönetmeni Selçuk Akalın, Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın gerçek bir tüketici dostu olduğunu, onun getirdiği anlayışla 70 yıllık tekelcilik anlayışının ortadan kalktığını belirtti.

Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın vefatının ardından onun önemli bir özelliğinin toplum tarafından bilinmesi gerektiğini vurgulayan Akalın, Turgut Özal'ın, tüketicinin lehine başlattığı uygulamalarla toplumda tüketici haklarının gündeme geldiğini söyledi. Özal'ın, tüketcinin lehine başlattığı uygulamaları yeni platformlara yönlendirmeye zamanı yetmeden aramızdan ayrıldığını dile getiren Akalın 'Sınai ve ticari yapının sağlıklı olması yönünde tüketici sistemlerinin sağlıklı çalışması için tüketiciyi hedefleyen altyapının oluşturulmasında önayak olduğunu' kaydetti.

Turgut Özal döneminde gerçekleştirilen reformların pek çok kişi tarafından yeniden anıldığını kaydeden Akalın, tüketici açısından geniş bir rekabet ortamı oluşturmasında Özal'ın etkisinin büyük olduğunu belirterek, 'Tüketicinin korunmasına yönelik çalışmalarına baktığımızda, onun döneminde ortaya atılan ihracat ve ithalat teşvik politikaları ile piyasa kaliteli ürünlerle karşı karşıya kaldı ve tüketicinin tercih hakkı gelişti. Türk insanına sunulan kalite, yerli üreticileri daha kaliteli ürünler üretmeye zorladı. Böylece tüketici, ihtiyacı olan kaliteli ürün ve hizmetleri üstelik daha çok sayıda markalar altında bulma imkanını yakalamış oldu. Böylece, Türkiye'de yıllardır var olan 'Ne üretirsem üreteyim, alırlar' mantığını yıktı' şeklinde konuştu.

Türkiye'nin AT'a üye olması yolunda büyük çaba sarfetmesinin Türk teknolojisinin yenilenmesinde yeni bir dönem başlattığını kaydeden Akalın, "Türk sanayiinde teknolojik yenilenmenin gelişimi Özal'ın AT'a girme çabalarının artmasıyla başlamış oldu. Yine Özal sayesindedir ki, Türk insanı gelişmiş ülkelerin 20-30 yıl ardından takip etmek zorunda kaldığı çağdaş ürünlere artık birkaç ay ya da 1 yıl içinde kavuşuyor. Ürünlerin serbest dolaşımı, dolayısıyla kalitenin ülke insanına kazandırılmasını getirdi" dedi.

Turgut Özal'ın hiçbir zaman tüketiciyi korumaya yönelik yasa çıkartmaya çalışmadığını belirten Akalın, 'bunun tersine tüketici hareketine manevra tanıyacak ortamı hazırlamayı ilke olarak benimsediğini belirterek, 'Özal dönemiyle başlayan liberal ekonomik uygulamalar sayesinde ülkemizde tüketici, seçme hakkının yanısıra, 'temel ihtiyaçların karşılanması' ile "güven duyma" haklarını kullanma imtiyazı kazanmış oldu. Piyasaların rekabete açık ve bol çeşide kavuşmanın ardından tüketici açısından 'bilgi edinme ve 'eğitilme' hakları ortaya çıkmış oldu. Bu oluşumların sonucu olarak da tüketici şikayetlerini ve taleplerini artan bir tempoda seslendirmeye başladı. Özal, hiç bir zaman tüketici kavramını kullanmadı, ama o her zaman tüketicinin korunmasına çalıştı. O gerçek bir tüketici dostuydu" diye konuştu.

NELER YAPTI:

- **Ekonomik denge getirdi**
- **2 milyar dolar olan ihracatımızı, 12 milyar dolara çıkarttı**
- **Konut başta olmak üzere inşaat sektörüne canlılık kazandırdı**
- **Gümrük duvarlarını yıktı**
- **Kapalı ekonomiyi, dünya ile entegre etti**
- **Türk Lirası tabusunu yıktı**
- **Döviz karaborsasını yıkarak, döviz borsaları kurdu**
- **Herkesin dövizle alış-verişini sağladı**
- **ABD ve Avrupa korkusunu yendi**
- **Güdümlü faizi kaldırdı**
- **AT'a tam üyelikten korkmadı**
- **Sanayiciyi dünyaya açarak, adeta terbiye etti**
- **Kaliteli mal üretmeye zorladı**
- **Değişken kur sistemini getirdi**
- **Dışa bağımlı olan enerji sektörümüzü, bağımlılıktan kurtararak, enerji satar hale geldik**
- **Döviz rezervlerimizi 12 milyar doların üzerine çıkardı**

OECD ülkelerinde işsizlik 33 milyona dayandı. Ufukta çözüm yok...

İşsizlik Avrupa'yı sarsıyor

Avrupa'da işsizlik sebebiyle birçok ülke 'kriz' korkusu yaşarken, bazı ülkelerin de şimdiden işsizlikle birlikte yaşamaya alıştıkları belirtildi. Avrupa'da işsizlikten en çok gençlerin etkilendiği ve işsizliğin ferdi boyutları aşarak, içtimai felaketlere doğru gittiği kaydedildi

Thatcher döneminde hızla artmaya başlayan işsizlik İngiltere'de 'kronik' hale gelirken, Almanya'yı da rahatsız etmeye başladı

OECD'de işsizlik oranları (%)

Türkiye:	**11.8**	**İngiltere:**	**9.8**
Danimarka:	**10.7**	**Fransa:**	**9.8**
Almanya:	**4.7**	**Yunanistan:**	**9.4**
Lüksemburg:	**1.4**	**İtalya:**	**11.2**
İrlanda:	**16.9**	**İspanya:**	**16.1**
Portekiz:	**5.0**	**Hollanda:**	**6.5**
Belçika:	**9.7**	**Kanada:**	**11.2**
ABD:	**7.4**	**Norveç:**	**6.2**
Finlandiya:	**12.7**	**İsveç:**	**5.0**
Avustralya:	**11.0**	**Yeni Zellanda:**	**10.7**

ŞAHİN ŞEN

ANKARA (ZAMAN)- OECD ülkelerinde işsiz sayısı 33 milyonu buldu. İşsizlik problemine Avrupa'daki yöneticiler çözüm bulamazken, Mercedes ve Fiat gibi milletlerarası şirketler ve tekstil fabrikalarından da birçok işçinin işten uzaklaştırılması Avrupalılar'ı endişelendiriyor.

Birçok ülkede 'kriz' ve 'şok' tesiri yapan işsizlik, bazı ülkeleri de kendisiyle birlikte yaşamaya mecbur etti. İngiltere'de Margaret Thatcher'in son dönemlerinde hızla artmaya başlayan işsizlik, işten atılmalarla birleşerek 'kronik' hale geldi. Almanya'da ise birleşmenin getirdiği problemlerin yanında işsizliğin de giderek artması Almanlar'ı düşündürüyor.

1993 İLO yılık raporuna göre, OECD ülkelerindeki işsizliğin yüzde 8 oranla, 33 milyona ulaştığı kaydedilirken, işsizliğin arttığı sektörlerin başında imalat ve inşaat sanayiinin geldiği belirtildi. İşsizliğin daha çok gençleri ve kadınları etkilediği belirtilen raporda, genç işsizlerin oranının ortalama işsizlik oranından yüksek olduğu vurgulandı.

Latin Amerika'daki çalışanların yüzde 46'sının, yani 192 milyon insanın fakirlik çizgisinin altında yaşadığı da açıklandı. Afrika'da yüzde 15-20'lere varan işsizliğin 14 milyon insanı tehdit etmeye başladığı raporda belirtiliyor.

Avrupa Sendikaları Konfederasyonu (ETUC)'un bölgeler ve kişiler arası eşitsizliğin giderilmesi, çalışma şartlarının iyileştirilmesi ve işsizliğin önlenmesi için sunduğu teklifler ise şunlar:

- İşsizliğin yılda en az yüzde 1 oranına indirilmesi için en az yüzde 3.5'lik bir kalkınma programı uygulanmalı.
- Çalışanların satın alma gücü artırılmalı
- Avrupa'da para sistemi geliştirilmeli
- Çalışma süreleri kısaltılmalı
- Avrupa iç pazarının sosyal boyutu da geliştirilmeli
- Sosyal politikaların zenginleştirilmesi, bölgesel kalkınmanın hızlandırılması ve tarımın yeniden yapılandırılması
- İşçilerin yeni teknolojiye hazırlanmaları için eğitim ve yetiştirme kurslarının artırılması
- Kamu ve özel sektörün sanayiye yönelik yatırımının sağlanması
- Genel kamu çıkarı için kamu sektörünün güçlendirilmesi
- Anti-tekel politikalarının ivedilikle uygulanması
- Yeni iş alanları meydana getirecek çevre korumanın temel bir politika olarak benimsenmesi
- Araştırma-geliştirme çalışmalarına yeni kaynakların aktarılması, Ekonominin demokratikleştirilmesi.

Yeltsin 'Bayramdan sonra' harekete geçecek

MOSKOVA (A.A) - Rusya devlet başkanı boris yeltsin, eski SSCS'nin Naziler karşısında kazandığı zaferin yıldönümü kutlamaları sona erdikten sonra, "Önemli bir sosyo-Ekonomik önlemler paketi'' açıklayacağını söyledi.

Yeltsin bu sabah kremlin duvarlarının önündeki "Meçhul asker'' anıtına, bugünkü "Zafer bayramı" dolayısıyla çelenk koyduktan sonra gazetecilerle sohbet ederken şu anda en acil konunun yeni anayasanın kabul edilmesini sağlamak olduğunu belirtti.

Yeltsin, ilk elde ettiği verilerden, geçen ay açıkladığı anayasa taslağının özerk cumhuriyet ve bölgelerde desteklendiğini anladığını bildirdi.

Boris Yeltsin'in açıklayacağını bildirdiği önlemler paketinin yeni anayasanın kabulünün hızlandırılmasını ve son halkoylamasında seçmenlerden kazandığı destekle parlamento karşısındaki gücünü artırmayı hedefleyeceği bildiriliyor.

Bu arada, yeltsin aleyhtarı muhafazakar grupların Moskova Belediyesi'nce izin verilen gösterisi de başladı.

1 Mayıs'ta Oktyabrskaya toplanan yaklaşık 7 bin kişiye kıyasla çok daha az sayıda oldukları gözlenen komünist ve tutucu gruplara bağlı göstericiler, Yeltsin aleyhtarı pankart ve dövizlerle, İkinci Dünya Savaşı'ndan zaferle dönenlerin 1944 yılındaki karşılanma noktası olan "Byeloruski" Tren İstasyonu'nda toplandıktan sonra, kentin ana caddesi sayılan Tverskaya Bulvarı'ndan Kızıl Meydan'a doğru yürümeye başladılar.

Göstericiler arasında, komünist eğilimli subaylar ile ikinci dünya savaşı gazileri de yer alıyor.

Polisin çevrede çok sıkı önlemler almış olduğu, ancak göstericilere müdaha etmekten mümkün olduğunca kaçındığı gözleniyor.

Kaçak göçmenler Avrupa'nın gündeminde

STRASBOURG (A.A)- Avrupa'da giderek artan kaçak göçmenler sorunu, yarın başlayacak Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi (AKPM) toplantılarında gündeme geliyor.

AKPM'ye üye Yunan Parlamenter Pahtas tarafından hazırlanan rapor ve buna bağlı tavsiye kararı taslağında, Avrupa ülkeleri arasında kaçak göçmenler sorunu ile mücadele işbirliğinin artırılması ve kaçak göçmen çalıştıran işverenlerin ve bu trafiği yönlendirenlerin cezalandırılması ile ilgili öneriler bulunuyor.

Kaçak göçmenler sorununu çözülmesi için uzun dönem tedbirlerin araştırılması gerektiği belirten raporda, göçmenlerin geldiği ülkelere yapılacak yatırımların desteklenmesi için çağrıda bulunuluyor.

AKPM'ye üye Türk parlamenterlerin de katılacağı toplantılarda, dini inançlarına aykırı olduğu gerekçesiyle askerlik görevlerini yapmayı reddedenlerin hakları, kadın erkek eşitliği, Avrupa'da biyoteknoloji konularında hazırlanan raporlar tartışılacak oylanacak.

Toplantılar sırasında, Slovenya, Litvanya ve Estonya'nın Avrupa Konseyi'ne üyeliklerinin de resmi olarak kabul edileceği bildiriliyor. Bu ülkelerin de katılımı ile Avrupa Konseyi'ne üye ülkelerin sayısı 29'u ulaşacak.

Öte yandan İngiltere'nin dönem başkanlığı altında bu hafta Strasbourg'da bir araya gelecek olan Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, ekim ayında Viyana'da yapılacak Devlet Başkanları Zirvesi ile ilgili hazırlıkları ve insan hakları kontrol mekanizmasında öngörülen reformları gözden geçirecek.

Almanya'dan Türk soluna darbe

Bda iç güvenlik ve casusluğu önlemeden sorumlu anayasayı koruma teşkilatı, Almanya'da faaliyet gösteren aşırı eğilimli Türk örgüt ve militanlarının yakından takip edildiğini bildirdi.

Teşkilatın Berlin Eyalet Başkanı Frank Müller, yaptığı açıklamada, yasadışı PKK, Dev-Sol, TKP/ML gibi Türkiye aleyhine faaliyet gösteren örgütlerin her hareketinin yakından izlendiğini belirtti.

Aşırı eğilimli örgütler arasındaki çatışma ve iç hesaplaşma nedeniyle meydana gelen olayların her türlü tahammül sınırını aştığına işaret eden Müller, aşırı uçların faaliyetlerinin engellenebilmesi için uluslararası işbirliğine ve özellikle Türkiye ile sıkı bir işbirliğine gerek duyulduğunu belirtti.

Özellikle Berlin'de faaliyet gösteren aşırı sol Türk örgütlerin, kentte yaşayan Türk gençlerini kazanabilmek için çaba harcadıklarına dikkat çeken Müller, "Bizim en çok kaygı duyduğumuz, kentteki Türk gençlerinin bu aşırı örgütlerin içine çekilmesi. Aşırı sol örgütler, Türk gençlerini taze güç olarak bünyelerine katmaya çalışıyorlar. Girişimlerini dikkatle izliyoruz" diye konuştu.

Teşkilat Başkanı Müller, söz konusu yasadışı örgütlerin, eski Demokratik Almanya döneminde "Devlet Güvenlik Örgütü'nden (STASİ)'' büyük ölçüde yardım sağladıklarını belirterek, iki Almanya'nın birleşmesiyle bu desteğin kalktığını, ancak örgütlerin ayakta durabilmek için, halkın güvenliğini tehlikeye düşürmek pahasına da olsa, haraç toplama gibi yeni kaynak arayışına yöneldiklerini hatırlattı.

Yeni para birimini piyasaya sürüyor

Makedonya, Yunan engelini aştı

TARIK ERTÜRK

Eski Yugoslavya'nın görüntüsünü andıran yapısıyla Makedonya, bugün yavaş da olsa normalleşme yolunda ilerlerken, komünist sistemin bütün izlerini tümüyle silebilmiş değil.

Ülkede ekonomik ve idari yapılanmanın Batı'nın bu ülkeyi tanıması ve desteğini arttırması durumunda daha hızlı devam edeceği bildirilirken, pasaportların değiştirilmesi devam ediyor. Ancak Makedonya diğer ülkelerin çoğu tarafından tanınmadığından, yurtdışına çıkmak adeta bir macera halini almış durumda. Geçtiğimiz kasım ayında Bazar'da meydana gelen olaylarda dört Arnavut'un ölmesinden sonra başlatılan soruşturmada, Makedon polisi suçlanırken, bu konuda Makedon milliyetçi partileriyle, Arnavutlar'ın ittifak içinde oldukları kaydediliyor. Ülkenin sanayisi bir zamanların Yugoslavyası'na bağımlı olarak kurulduğundan, bütün sanayi tesislerinin tepeden tırnağa yenilenmesi gerekiyor. Yine de mevcut ablukaya rağmen, Makedonya'daki küçük işletmeler ve sanatkârlar sayesinde bir yıllık krizin zararları en aza indirilmiş halde. Yunanistan'ın ülkeye karşı sürdürdüğü abluka sebebiyle aylık enflasyon yüzde 8 civarında seyrederken, bu aydan itibaren Makedonya kendi para birimi olan Tinar'a geçiyor. Ülkenin BM ve Dünya Bankası gibi milletlerarası kuruluşlara üye olması dış güvenliği sağladığı gibi, normalleşmeye de yardım ettiği belirtiliyor. Yunanistan'ın bütün girişimlerine rağmen, Makedonya'nın isim hakkından vazgeçmemesi, hatta Yunanistan tarafını açıkça tuttuğu belli olan Mitterrand'ın bu konudaki hakemlik teklifini reddetmesi, ülke yöneticilerinin kararlılığını göstermesi açısından önem taşıyor. Ancak AT'nun Makedonya'ya karşı Yunanistan'ın tehditlerine boyun eğmesi, Üsküp yönetimi tarafından anlaşılmayan konuların başında geliyor. Gligorov'a göre, **"AT başından beri Yunanistan'ı tutmamış olsaydı, Balkanlar'daki istikrara büyük katkıda bulunurdu."** Makedonya'nın ismi konusundaki tartışmalar henüz bitmiş değil.

Fransa'dan sonra İspanya'da da seçmen sağa kaydı

'Sosyalizm'in son kalesi de tehlikede!'

Sosyalizm, ihtilalci bir inkılap: Siyasi ve iktisadi bir sistemin zaferi olarak beyinlere aşılanan Sosyalizm, Batı Avrupa ülkelerinde de cazibesini kaybediyor. Değişen dünyamızdaki bu hadiseler Komünizm ve Sosyalizm gibi beşeri sistemlerin ihtilalci bir inkılap olduğunu bir kez daha gözler önüne serdi. Dünya, artık insan elinin değmediği yeni bir sistem arayışı içerisinde...

Sosyalistleri hezimet bekliyor: Geçtiğimiz mart ayında Fransa'da yapılan genel seçimlerde büyük bir yenilgiye uğrayan Sosyalist Parti'nin İspanya'da da halkın desteğini kaybettiği, gelecek aylarda yapılacak olan seçimlerde Sosyalist Parti'nin parlamentoda en fazla % 40 oy sağlayabileceği bekleniyor. Halkın sevgisini kazanan ve merkeziyetçi sağ olarak bilinen Halk Partisi lideri Hose Mariya Asnar, "Ben Sosyalizm'in ahırını temizlemek için geldim" diyor.

Gonzales'in de sonu geldi mi?

M.ÜSAME GÜL

MOSKOVA (ZAMAN)- Bütün beşeri sistemlerin iflas ettiği ve insanların yeni bir sistem arayışı içerisinde olduğu dünyamızda her hadise bir başka hadiseyi zorunlu kılıyor. Berlin duvarlarının yıkılmasından ve hiç kimsenin aklına dahi getirmediği Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Avrupa kıtasının da politik pusulası sağa dönmüş durumda...

Rusya'da yayınlanan yüksek tirajlı "LİTERATURNAYA" gazetesi Fransa'dan sonra Avrupa kıtasında yerleşen İspanya'nın politikasında da sosyalistlerin güç duruma düştüklerine dikkat çekerek, "Sosyalizmin son kalesi de tehlikede!" manşetiyle okuyucuların ilgisini çekti.

Geçtiğimiz 21-28 Mart tarihleri arasında Fransa'da yapılan genel seçimlerde sosyalistlerin mağlubiyete uğramasından sonra sosyalizmin son kalesi olan İspanya'da da sosyalistlerin hızla destek tabanını kaybettikleri gözlenilirken halkın sağ düşünceye kaydığı ve Sosyalist Parti'nin haziran ayında yapılacak olağanüstü seçimlerde kaybedeceğine kesin gözüyle bakılıyor.

İspanya hükümetinde on yıldır başbakanlık görevini yürüten Sosyalist Parti Başkanı Filip Gonzales'in bir yıl önceye kadar ülkesinde sosyalizmin tehlikeye düşmesine ihtimal vermediği söylendi. Madrid'te yapılan anketler Avrupa'nın bu kısmında da nüfusun büyük çoğunluğunun politik ihtiraslarının sağa yöneldiği ve halkın sosyalizmden yüz çevirdiğini ortaya çıkardı.

General Franco'yu destekeyenlerden tutmuş, dinamik merkez partisi yöneticilerine kadar büyük bir grubu oluşturan Halk Partisi son zamanlarda sosyalistlere ciddi şekilde rakip olarak ortaya çıktı. Demaskopiya (Sosyoloji Seçim Merkezi)'nın bildirdiğine göre haziran ayında yapılacak olağanüstü parlamento seçimlerinde, bundan bir ay kadar önce % 62 oranında olan sosyalist oyların % 22 oranında azalma göstererek % 40'a düştüğü gözleniyor. Diğer taraftan İspanya'da, Fransa'da olduğu gibi Jacgues Chirac ve Valery Giscard gibi sağ taraflı liderlerin bulunmadığına, ancak bunun karşısında vergi memurluğu yapan 40 yaşındaki "Hose Mariya Asnar"ın bulduğu belirtiliyor. Halkın sevgisini kazanan Hose Mariya "Sosyalizmin son kalesi olan İspanya'yı hürriyete kavuşturacağına and içiyor. "Halk Partisi" lideri olan Hose Mariya İspanya'nın Bill Clinton'u olarak vasıflandırılıyor. Sosyalist Parti hakkında ilginç açıklamalar yapan Hose Mariya "Ben sosyalizmin ahırını temizlemeye, enflasyon, yoksulluk ve rüşvetle mücadele etmeye geliyorum" sloganlarını kullanıyor. Bu sloganlar, onun her ne kadar halkın sempatisini kazanması için söylense de Batı Avrupa ülkelerinin özellikle İspanya'nın ekonomik ve sosyal kaos içerisine sürüklendiğini gösteriyor.

Öte yandan Sosyalist Parti'yi istemeyen halkın yanısıra ülkenin siyasi liderleri ve ileri gelen zenginleri hatta yakın zamana kadar Sosyalist Parti Başkanı F.Gonzales'in arkasında dağ gibi duran ve 1.5 milyon üyesi olan ekonomist teşkilatın başkanı olan Sinyor Kuevasa'nın da bundan sonra Halk Partisi'ni destekleyeceğini belirterek, İspanya'nın felç olan milli ekonomisinin bu durumdan kurtulması için siyasi değişikliğin şart olduğunu ileri sürdü.

Kazaklar misyonerlerden rahatsız

Almatı'da yeni kurulan İslam Cemiyeti Başkanı Murat Paltoş ülkesinin Hıristiyanlık propagandası bombardımanına tutulduğunu, bu durumdan rahatsız olduklarını belirterek İslam ülkelerinin de vakit geçirmeden tebliğ çalışmalarına başlamasını istedi. Paltoş 'Batılı ülkeler yeraltı ve yerüstü zenginliklerimize sahip olmaya çalıştıkları gibi neslimizi de Hıristiyan yapmak için yoğun uğraş içindeler' dedi. Cemiyetin maddi imkansızlıklar yüzünden planladığı hizmetleri veremediğini kaydeden Paltoş, İslam dünyasından yardım istedi.

ZAMAN'ı incelerken düşüncelerini dile getiren Cemiyet Başkanı Paltoş, "ZAMAN'ın hizmetleri çok ibret verici" dedi..

ENES CANSEVER
ALİ GENCER

ALMATI (ZAMAN) - Kazakistan'ın başşehri Almatı'da yeni kurulan İslam Cemiyeti Başkanı Murat Paltoş 'Zaman'a

Paltoş,komünizmin tasfiyesinden sonra hristiyan ülkelerin kazakisktan'ın bütün bölgelerinde yoğun şekilde hristiyanlık propagandası yaptıklarını belirterek ''Müslüman halkımız hristiyanlarınh propaganda bombardımanı altında.Zengin batılı ülkeler tarafından desteklenen misyonerler fakir halka maddi yardımlar yapmak süretiyle önemli ilerlemeler kaydediyorlar. Buna karşılık Müslüman ülkelerin bölgeye hiç bir yardımı yok. Tebliğ yönün-de bir kıpırdanma sözkonusu değil.

İslam Cemiyeti Başkanı Paltoş eski dönemde samimi bir komünist olduğunu, komünist terbiye ile büyüdüğünü çocuklarını da komünist büyütmeye uğraşırken İslamla müşerref olduğunu anlatarak 'Bizi yıllarca dinsiz yaşattılar ama yeni nesilin Müslüman olarak yaşamasını varımızı yoğumuzu ortaya koyup çalışıyoruz. Düşünün bir zamanlar komünizmin savunuculuğunu yaparken Allah şimdi İslam Cemiyeti gibi ulvi bir görevin başına getirdi' dedi.

yaptıkları hizmetleri şöyle sıralıdı: **'Camilerde Kur'an-ı Kerim kurs-ları tertip ediyoruz, halka dini kitaplar temin dağıtıyoruz. Fakir öğrencilere mad-di yardımlarda bulunuyoruz'**

Hristiyan misyonerlerine maddi destek veren ABD, İngiltere ve Fransa gibi ülkelerin ülkelerinde bulunan yeraltı ve yerüstü zenginlikleri sömürmek için uğraştığını anlatan Paltoş 'Batılı ülkeler hem mallarımıza sahip çıkmak istiyorlar hem de neslimize. Büyük hesapları var' dedi.

Günümüzde Müslüman çocukların çok kültürlü olması gerektiğini belirten Paltoş şunları söyledi: 'Biz komünistken halkımıza Lenin'in sözü diye ezberlettikleri 'Oku oku yine oku' cümlesinin Müslüman-lara ait olduğunu daha sonra öğrendik. Müslümanlar dinlerinin gereklerini çok iyi bilmeliler ve prensiplerini hayata hakim kılmalılar. Biz dinsiz bir şekilde büyüdük, bize yardım edilmeli. Bunu da Müslüman ülkelerden bekliyoruz. Biz cemiyet olarak bir çok hizmet vermeyi planlıyoruz ama yetersisiz, maddi ve manevi sıkıntılarımız var. Misyonerlerin öz çocuklarımıza tanıdığı imkanları biz tanıyamıyoruz. İslam dünyası Orta Asya da daha aktif olmalı. İnsanımızın dinsiz yetişmemesi için imdadımıza koşsunlar. Maddi problemler elimizi kolumuzu bağlıyor. İslam Dini'nin can alıcı noktalarını broşür olarak hazırlayıp dağıtmak istiyoruz.'

Zaman gazetesinin Orta Asya'daki hizmetlerinden büyük mutluluk duyduklarını kaydeden Paltoş 'Zaman'ın Türk Cumhuriyetleri'ndeki çalışmaları gurur verici' dedi.

İngiliz Bakanı: 'Denktaş'ı uyardım'

LONDRA (A.A.)- İngiltere'nin Adalet İşlerinden Sorumlu Devlet Bakanı Lord Mackay, KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş ile yaptığı görüşmede, kendisini, Kıbrıs'ın, İngiliz adaletinden kaçan kişiler için bir sığınma bölgesi haline dönüşme tehlikesine karşı uyardığını söyledi.

Lord Mackay, işadamı Asil Nadir'in kaçışı konusunda hafta içinde görüştüğü Cumhurbaşkanı Denktaş'a, İngiltere hükümetinin bu konuda gösterdiği hassasiyeti de ilettiğini söyledi.

İngiliz Bakan, "Asil Nadir hakkındaki iddiaların gün ışığına çıkması için, durumun mahkemede incelenmesi gerekir" diye konuştu.

Lord Mackay, KKTC Cumhurbaşkanı Denktaş'ın ise, İngiltere'nin KKTC'yi tanımadığını ve hukuki yönden kendemeyeceğini vurguladığını ifade etti.

Hamaney: "Müslümanları destekleyeceğiz"

LEFKOŞE (A.A) - İran'ın dini lideri Ayetullah Ali Hamaney, İran'ın aşırı dinci olayları kışkırttığı yolundaki iddiaları reddederek, Müslümanlar'ın kişisel boyutta İslamiyet'i savunmaya çalıştıklarını söyledi.

Hamaney, İran Haber Ajansı'nda yayımlanan konuşmasında, İran'ın dünyadaki Müslümanlar'ı korumayı sürdüreceğini kaydetti.

Ali Hamaney, Batılı ülkelerin, İran'ın terörizmle bağlantısı bulunduğu ve insan haklarını ihlal edildiği yolundaki iddialarının, İran İslam devrimi ile mücadele amacına yönelik olduğunu öne sürdü.

D.Türkistan, Çin'in nükleer kobayı

Kızıl Çin'in Doğu Türkistan'da 30 yıldır gerçekleştirdiği nükleer denemeler sonucu bölge insanı ölümcül hastalıkların pençesinde. Nükleer denemelerin sebep olduğu radyoaktivite; suyu, havayı, toprağı, ağaçları, gıda maddelerini ciddi şekilde etkiledi. Birçok ülke Doğu Türkistan'dan gıda maddesi ithal edilmesini yasakladı. Doğu Türkistanlılar uluslararası kurumlardan nükleer denemelerin durdurulmasını ve mağduriyetlerinin giderilmesini istediler

DIŞ HABERLER SERVİSİ

Komünist Çin, Doğu Türkistan'da insanlık suçu işliyor... Bölgede yaklaşık 30 yıldır atmosferik nükleer denemeler yapan Çin 20 bin özürlü çocuğun ortaya çıkmasına sebep oldu.

Her yıl yüzlerce, binlerce insanın nükleer radyosyonun sebep olduğu esrarengiz hastalıklardan öldüğü Doğu Türkistan'da radyoaktivite suyu, havayı, toprağı, ağaçları, gıda maddelerini ve insan kemiğini ciddi bir şekilde etkilediği bildirildi.

Hong Kong'taki Minghao Dail gazetesi Doğu Türkistan'daki nükleer denemelerin sonuçları ile ilgili bir yetkili rapor hazırladı. Bu raporun hemen arkasından ise Hang Kong hükümeti Doğu Türkistan'dan ithal edilen meyvelerin iç piyasada kullanımını yasakladı. Çin hükümeti de bu olayı ört bas etmek için 20 kişiden oluşan bir grup oluşturarak düzmece bir rapor hazırlatarak durumu yalanladı.

Daha sonra hazırlanan ikinci bir raporda ise kanser oranının Çin'in diğer bölgelerine göre Doğu Türkistan'da daha fazla olduğu ve birçok hastalığın nükleer radyasyonun doğrudan etkisiyle ortaya çıkmış olduğu bildirildi. Su kaynaklarının da feci bir şekilde kirlenmesine sebebiyet veriyor. Hoten, Kaşkar ve Korla böl-gelerinde erimiş kar suyu içtikten sonra karaciğerleri tahriş olarak 24 saat içinde ölen insanlara rastlandı.

1.6 milyon kilometre karelik bir yüz ölçüme sahip ve Çin'deki en büyük eyalet olan Doğu Türkistan'da ilk atom bombası 16 Ekim 1964'te başkent Urumçi'nin 500 kilometre güneydoğusunda yer alan Lop Nur bölgesinde patlatıldı. Bundan sonra da bu denemelerin ardı arkası kesilmedi.

Topraklarının geniş olmasına mukabil ekilebilir alanı az olan Doğu Türkistan şu anki Çin hükümetinin uyguladığı yoğun göç politikasından dolayı da sıkıntılar yaşıyor.

1949'da Çin komünist rejiminin yönetimi devralmasından önce Doğu Türkistan'da 250 bin Çinli göçmen vardı. 1991 yılı sonunda ise Çinliler nüfusun yüzde 68'ini oluşturuyorlardı. Ne yazık ki bu toprakların sahipleri azınlık durumuna düşürüldüler.

Nüfus artışını engellemek için Doğu Türkistan'da Çin hükümeti tarafından sıkı bir aile planlaması uygulamakta 20 yaşın altındaki kızların ve 23 yaşın altındaki erkeklerin evlenmelerine izin vermemekteler, çiftlerin bir çocuktan fazla çocuğa sahip olmamaları gerektiği, oldukları takdirde çeşitli cezalara çarptırılacakları vurgulanmaktadır.

Çin nüfusunun 2000 yılında 1 milyar 300 milyona ulaşarak Çinli liderlerin isteğinden ez az yüz milyon daha fazla olacaktır. Bu fazla artışın ise Doğu Türkistan'a aktarılmasının planlandığı belirtiliyor.

Eski Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle birlikte özellikle bütün Orta Asya cumhuriyetleri bağımsızlıklarını kazandıktan sonra yöreye şu ana kadar aktarılan,nüfus Çin hükümetini oldukça endişelendirmiştir. Sınır bölgesine gelen 200 bin Kırgız etnik azınlık Kırgızistan Cumhuriyeti ile birleşerek buradaki Çinli göçmenlerle birlikte topraklarını ekmeye başlamışlardır.

Devlet Konseyi Sözcüsü Yuan Mu'nun Pekin'de yaptığı açıklamada hükümetin bu yüzyılın sonlarında 5 milyon Çinli'yi Doğu Türkistan'a aktarmayı planladığını belirtti.

Çin nüfusunun Doğu Türkistan'da ani bir şekilde artması beraberinde açlık, işsizlik, kargaşa ve cinayetleri beraberinde getiriyor..

Neveda: ABD'nin nükleer cehennemi

Kendi topraklarında nükleer denemeler yapan Amerikan hükümeti binlerce insanın ölümünden sorumlu tutuluyor... 1951-53 tarihleri arasında Nevada Çölü'nde 125 Atom Bombası patlatan hükümetin patlamalardan etkilenen insanlara da gerekli yardımı yapmadığı belirtildi.

125 Atom Bombası'nın her birinin Çernobil Faciası'nda açığa çıkan radyasyona eş değerde radyasyona sebep olduğu ve bu denemeler sırasında çevrede yaşayan insanlara korunmaları için hiçbir bilginin verilmediği söylendi.

Radyasyondan kaynaklanan kanser vakaları, ölen insanlar, telef olan binlerce hayvan ve kirlenmiş bir çevre... olaylardan zarar gören insanların da gerekli kanuni düzenlemelerin yetersizliği yüzünden haklarını alamıyorlar.

SOHBETLER

AHMED ŞAHİN

Müslümanlar neden hep eziliyorlar?

Son senelerde Müslümanlar hep mazlum, hep mağdur edilmekteler.

Sırplısı'yla, Ermenisi'yle, Yahudisi'yle hep aynı zalimlik, aynı tecavüz ve taarruzda ittifak etmekteler.

Müslüman bu zalimlere karşı elbette mazlumiyetini, mağduriyetini kaldırır, hakkını müdafaaya muktedir olur.

Ancak! Evet ancaaak..

Bu zalimlerin arkasında diğer zalimler var. Topuyle, tüfeğiyle, topyekun ağır silâhıyla desteklemektedirler kendi dindaşlarını, milletdaşlarını.

Bir defa daha görmekteyiz meşhur kâidenin tecellisini.

— El küfrü milletin vahidetün.

Küfür tek millettir.

Müslümanlar'ın karşısında nasıl tek millet halinde yer aldıklarını, haklı tarafı değil de zalim tarafı nasıl açıkça desteklediklerini görmekteyiz.

Saraybosna'da oluk oluk kan akıyor, onlar ağızlarında ciklet çiğneyen havaî çocuk anlayışsızlığı içinde konuya eğiliyorlar. Karabağ'da aynı hunharlıklar tekrar ediyor, aynı olayın daha açıkcasını orada da ibretle seyrediyoruz. Fiilen katılıyorlar. Halbuki biz de Batılı olmak istiyorduk, bizi kendilerinden saymaları için istedikleri her şeyi yapmıştık, dahasını da yapıyorduk. Hatta, hatta bayrağımızdaki ay yıldızı bile kaldırmamızı isteyecek kadar cür'et sahibi olmalarına rağmen onlara yumuşak bakıyorduk. Ama bunların hiç birinden fayda gelmedi. Batı yine batılın yanında.

Ayette Rabbimiz ne kadar net beyan buyurmuş:

— Yahudi ve Nasâra senden razı olmaz, sen onların milletlerine tabi olmadıkça menfaatlarına alet haline gelmeyince. (Avamî tabirle) onların dümen suyuna girip de kaybolmadıkca.

Demek şu anda o hale gelmemişiz ki bizden razı değiller.

Aslında onların neden anlayacaklarını bizim kitabımız beyan buyurmaktadır. Ama o kitabın beyanını unutanlar bunun farkında olmamaktalar.

- Düşmanınıza karşı gücünüzün yettiği son noktaya kadar çalışın (kuvvet) hazırlayın.

Evet, âyet-i kerimenin mesajı budur. Bütün varlığınızla kuvvet hazırlayın düşmanınıza karşı.

Âyetin geldiği günlerin silâhlarını tarif etmiyor, kılıç, mızrak, süngü hazırlayın demiyor, (kuvvet) hazırlayın, diyor, kuvvet!

Akla gelen sual:

— Öyle ise kuvvet nedir?

Onu da âyetin yegane müfessiri Resulü Ekrem Aleyhissalatü Vesselam haber veriyor:

— Dikkat ediniz, kuvvet, atmaktır, kuvvet atmaktır, kuvvet atmaktır!

Ne atmak acaba? Ne atarsan at, ama kuvvet atmaktadır.

Mermi at, bomba at, füze at, düşmana karşı ge-

Demekki, Müslümanlar âyetin, hadisin ikazını dinlemedikleri müddetçe mağlup ve makhûr olmaya namzettirler, dinleyip kuvvet hazırladıkları takdirde mağlubiyetten kurtulacak, mazlumiyetlerine son vereceklerdir. Mazideki şevketlerine ulaşacaklardır.

Keşke bu gerçek bu olaylardan önce düşünülse, gereğince hareket edilse de bu dramlar yaşanmasaydı.

Yazımı son devrin muhaddisi diye bilinen merhum **Bekir Hâki** hocamızın Buhari okuturken söylediği ve hiç de unutamadığım bir cümlesiyle bağlayacağım.

Süleymaniye Camii'ndeki dersinde bir gün bu bahsettiğimiz konuları okurken bir ara bakışlarını üzerimize çevirmiş, şehadet parmağını da havaya kaldırarak şöyle bağırmıştı:

— Her kâidenin bir istinası vardır. Ama (kuvvet) kimde ise galebe ondadırın istisnası yoktur!

Bir söz-Pir söz

Ozan Yusuf Polatoğlu

METOD

Ne slogan, ne icbâr, ne tahakküm, ne dikte; Telkinci ve iknâcı bir metod gerekmekte...

Şişmanlar çabuk hastalanıyor

BONN (A.A.) - Çocuk yaşta aşırı kilolu olan kişilerin, yetişkin yaşlarda kalp ve damar hastalıklarına yakalanma oranının yüksek olduğu bildirildi.

ABD'de 55 yıl süren bir araştırmanın sonuçlarını değerlendiren uzmanlar, aşırı kilolu çocukların ileri yaşlarda damar sertliği ve diğer kalp-damar hastalıklarına daha sık yakalandıklarını kaydederken, şişman çocukların ömürlerinin de daha kısa olduğunu ileri sürdüler.

ABD'li uzmanların açıklamalarına yer veren Aktuelle dergisi, şişman çocukların yetişkin çağlarında bağırsak kanseri ve siyatik hastalığına yakalanma ihtimalinin de yüksek olduğunu kaydetti.

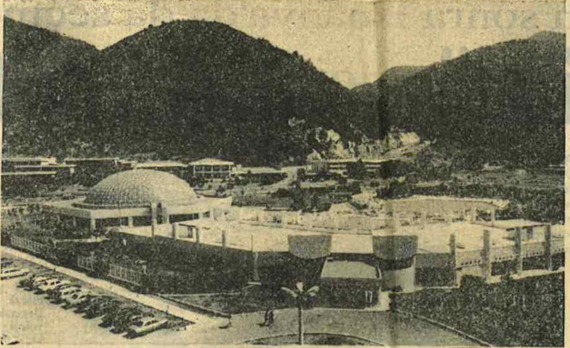

Deri hastalıklarından kalp-damar hastalıklarına, solunum yolu enfeksiyonlarından romatizmaya

Şifalı sular, her derde deva

HAKAN İNCE

TRABZON (ZAMAN) - Karadeniz Teknik Üniversitesi Tıp Fakültesi Fizik Tedavi ve Romatizmal Hastalıklar uzmanı, Fiziksel Tıp ve Rehberlik Rehabilitasyon Anabilim Dalı Başkanı **Doç.Dr. Mustafa Güler,** şifalı suların insan vücudundaki bir çok hastalığın tedavisinde olumlu sonuçlar verdiğini belirterek, "Şifalı sulardan faydalanılan hastalık çeşitleri fazladır. Romatizmal hastalıklar başta olmak üzere, kalp-damar hastalıkları, mide-bağırsak hastalıkları, karaciğer, safra kesesi, böbrek ve idrar yolları, akciğer ve solunum yolları hastalıkları, sinir sistemi ve deri hastalıkları, bazı kadın ve çocuk hastalıklarının tedavisinde şifalı sulardan faydalanılmaktadır" dedi.

Şifalı suların niteliği hakkında bilgi veren **Güler,** "Isısı, kokusu, tadı ve rengi, ayrıca kimyevî bileşimi evde kullandığımız musluk suyundan değişik olup, topraktan kayalar arasından kaynayan sulara **'şifalı sular'** denilir. Isısı 20 derecenin altında olan şifalı sulara dilimizde **'içmece'**, daha sıcak olanlara da çoğunlukla kaplıca, ılıca, terme veya çermik denilir. Şifalı suların banyo amacıyla uygulanmaları genellikle kaplıcalarda yapıldığı için, şifalı sularla yapılan banyo tedavisine, kaplıca tedavisi denilir. Şifalı suların bileşimindeki maddeler bugün tam olarak bilinmemektedir. Bu maddeleri alsak, musluk suyuyla doldurduğumuz küvete karıştırıp, ısıtıp içine girsek, aynı kaplıca suyunun yapısında bile olsa, şifa elde edemiyoruz. Hatta bu maddeleri kaplıca suyundan ayrıştırıp tekrar aynı suya karıştırırsak, kaynağında verdiği şifayı vermiyor. Bu konudaki tüm gayretler boşa çıkmıştır. İzahı güç. Allah'ın insanlara bağışladığı sayısız nimetlerden biridir kaplıcalar" dedi.

İçlerinde bulunan maddelere ve ısılarına göre şifalı suların 5 grüba ayrıldığını söyleyen Güler, "Bunlar, 1. Termal sular, 2. Tuzlu sular, 3. Kükürtlü sular, 4. Karbondioksitli sular, 5. Radyoaktif sular. Hangi romatizmal hastalığın, şifalı sulardan ne kadar faydalanabileceğini incelersek, 1. İltihaplı romatizma: Hastaya genel durumunun iyi olduğu, ateşi olmadığı devrede kaplıca tavsiye edilir. Ayrıca hastada kalp, böbrek ve karaciğer hastalığı olmamalıdır. 2. İltihaplı Bel Romatizması: Bilhassa geç devrelerde omurgayı bir baston gibi dümdüz sertleştiren, hareket kabiliyetini ortadan kaldıran bu hastalık, bilhassa kaplıca tedavisinden faydalanmaktadır. 3. Akut eklem romatizması (ateşli romatizma): Bu hastalıkta başlangıç devresinde kaplıca tedavisi zararlıdır. 4. Kireçlenmeler: Kireçlenmeler olmasa belki de kaplıcalar kapanırlardı. Çünkü kaplıcaya giden hastaların çoğunu bel, boyun, kalça ve diz kireçlenmesi olan hastalar meydana getirmektedir. Kaplıcalar sadece hastanın şikâyetini hafifletmekle kalmazlar, ayrıca hastalığın ilerleme hızını da yavaşlatırlar. Miyofibrozit (adale romatizması) de kaplıca tedavisinden oldukça faydalanan romatizmal hastalıklardandır. Kaplıca ısısı, kaplıcada kalma süresi ve tedavi zamanı kişiden kişiye ve hastalık durumuna göre değişir. Bazı hastalar dayanabildikleri en yüksek sıcaklığı en iyi kabul ederler. Ancak bu doğru değildir. Ayrıca doktor kontrolü olmadan onun-bunun tavsiyesiyle kaplıcaya gitmeler yüzünden kaplıca mevsiminin başlamasıyla kaplıcazedeler de ortaya çıkmaktadır" dedi.

Kaplıca tedavisine değinen **Güler,** "Kaplıca tedavisi değişik memleketlerde, değişik metodlarla uygulanmaktadır. Haftada bir kaç dakikalık 3 banyo ile yetinenler olduğu gibi, 2 saat süren günlük banyolar da vardır. Tüm kaplıca süresi hastanın ve hastalığın süresine göre ayarlanır. Bazılarına 3, bazılarına 6 haftalık tedavi gerekebilir. Kaplıcaların bulunduğu yerin iklimi de hastaları ve tedavi süresini etkilemektedir. Ekseriya sabahları uygulanan banyo tedavisinden sonra öğle sonu egzersiz, masaj ve fizik tedavi araçlarıyla ikinci tedavi uygulanır. Kaplıcalardan bahsederken, termal krizden de bahsetmek gerekir. Tüm kaidelere uysa bile, genellikle 3. ve 6. günlerde bazı hastaların genel durumu bozulur. Uykusuzluk, aşırı uyuma, bitkinlik, güçsüzlük, huzursuzluk, sinirlilik, nefes darlığı, kol ve bacaklarda ağırlık, karıncalanma ve uyuşma gibi şikâyetlerden ibaret olan ve banyo krizi olarak isimlendirilen bu durumun sebebi tam olarak bilinmemektedir. Normalde 1-2 gün süren bu tablo, kendiliğinden kaybolur. Ayrıca özellikle çok tuzlu kaplıca sularında, derinin hassas bölgelerinde kaşıntı ve kızartılar olabilmektedir. Fakat bütün bunlar ekseriya 24-48 saatte kaybolmaktadır" şeklinde konuştu.

Zayıflama uğruna nevrotik olmayın

ANKARA(A.A)- Vücut şeklinden hoşnutsuzluk sebebiyle sıkı diyet ve egzersiz sonucu ince vücu- zı kişileri, anoreksia ve bulimia nervoza adlı hastalığa götürdüğü bildirildi.

Hacettepe Üniversitesi Beslenme ve Diyet Bölümü öğretim üyesi Doç.Dr. Gülgün Ersoy, sözkonusu hastalıkların ince vücut ölçüsü kazanma amacının bir sonucu olduğunu belirterek, hastalık hakkında şu bilgileri verdi:

"Zayıflamaya karar veren kişi çoğu zaman vücutlarının bir bölümünü ya da vücudunun tamamını gerçekten büyük ve şekilsiz görüyor. Hasta vücudunu saklamak amacıyla geniş elbiseler giyiyor ve sıkı bir diyete başlayıp, çok yorucu jimnastik yapmaya girişiyor. Aşırı yorgunluk ve beslenme bozukluğu sonucu kişi, diyette yasaklanan yiyeceklerden çok miktarda tüketmeye girişiyor. **Bazen** bir saatte binlerce kalori alıyor. Arkadan çok yemeden dolayı pişmanlık duyan kişi istekli olarak kusmaya girişiyor."

Kusmayı alışkanlık haline getiren hastaların açlığını unutmak için alkol aldıklarını, bunun da depresyona ve uykuda düzensizliğe yolaçtığını anlatan Gülgün Ersoy, sözlerini şöyle sürdürdü:

"Anoreksia ve bulimia nervoza hastaları karamsar, untukan, alıngan, cinsî hayatı bozuk kişiler haline gelirler. Yapılan araştırmalar her 10 kadına karşı bir erkeğin bu hastalığa yakalandığını gösteriyor. Hastalık 18-25 yaş arasında daha yaygın, ancak hastalığın ergenlik dönemine kadar indiğini de görüyoruz. Hastalık beslenme tedavisi yanında psikolojik tedavi de gerektiriyor. Zira hastalık kronikleşince ölüm riski artıyor. Anoreksia ve bulimia nervoza hastalıklarından ölüm oranı son 30 yılda yüzde 15'e çıkmıştır."

Ersoy, hastalığın aynı zamanda sporcularda sık görüldüğünü belirtti.

...Ama ben artık büyüdüm

MUSTAFA AKSOY

GENÇ, yavaş yavaş büyüklerinin kontrolünden sıyrılmaya başlar. Çevresindekilere kendine yeterli olduğunu göstermeye çalışır. Ancak hâlâ anne-babasını başlıca yol gösterici ve dayanak olarak görmekte, evini de birçok serüvenlerden sonra dönülen sakin bir liman olarak kabul etmektedir.

BURSA (ZAMAN) - Gençlik dönemleriyle birlikte genç, yavaş yavaş büyüklerin kontrolünden sıyrılmaya başlar. Çevresindekilere kendine yeterli olduğunu göstermeye çalışır. Ancak hâlâ anne-babasını başlıca yol gösterici ve dayanak olarak görmekte, evini de bir çok serüvenlerden sonra dönülen sakin bir liman olarak kabul etmektedir.

Hayat denemelerini aile karşılarsa, çocuk güvenle büyür. Aksi halde çocuk çatışmalarla karşılaşır, bu onu **"kişilik bunalımına"** sürükler. Çözümleyemeyeceği yeni olaylar karşısında ailesine sığınır. Arkadaşları arasında ailesi, onun itibarını etkiler. Çocuklarını yeterince sevmeyen anne-babalar, onların kendilerini değersiz bulmalarına ve yeni ilişkilerden çekinmelerine sebep olurlar. Fazla himaye gören çocuklar da başkalarıyla yakın ilişkiler kuramazlar. Çünkü anne-babalarına uzun süre bağlı kalmışlardır. Onlar kendisini hâlâ korunulması gereken bir çocuk gibi görmektedirler, hatalara düştüğünü görmektedirler. Ancak onun bazı hallerde yetişkinler kadar kabiliyetli olduğunu ve kendi başına karar verebileceğini anlamalıdırlar. Çocukların büyümesi onlara şu gerçeği göstermelidir: "Yakında çocuklar artık kendilerine eskisi kadar muhtaç olmayacaklardır."

Çocukluktan sıyrılmakta olan insan, yetişkin olabilmek, onun bağımsızlığına kavuşabilmek için gençlikte büyük bir gayret içinde varlığını sürdürür. Ailesi ile olan ilişkileri değişmektedir. Artık bunu anne-babanın anlayışla karşılaması gerekecektir.

NÜKTELER

MEHMET DİKMEN

Üstad, halka faydalı çalışmaları teşvik ederdi

Bir dernek kurarak, Emirdağ'a bir sağlık merkezi yaptırmıştık. Üstad, orası ile alâkadar olur, dua! Sağlık merkezinin arazisini alırken de bana:

- Arazi sahiplerinin gönlünü al, demişti.

★★★

Üstad bana, "Senin ilminden başka, ihlasın ve halka tesirin var" diye iltifat ederdi.

Üstad, cemaat çokluğundan memnun oluyordu

1950 Ramazan'ında, üstad, hep benim camiye teravih namazına geldi.

Teravih namazını biraz daha ağır kıldırmamı istemişti. Kendisi Fatiha'yı ancak zorlukla bitirebiliyormuş, bense rükua gidiyormuşum.

Teravihte cemaat çok kalabalık oluyordu. Üstad cemaatın çok olmasından memnun kalarak, şunu söyledi:

- Kesret-i cemaatta, vacip olan sehiv secdesi bile affediliyor. İnşaallah-u Teâlâ, Allah (c.c.) sizin de noksanınızı affeder.

(Son Şahitler, c. 4)

ŞİFA

Doç.Dr.SEFA SAYGILI
Uzm. Dr. MUSTAFA AK

Bacaklarda ağrı

F.G. ÇANKIRI, "Yıllardır bacaklarımda özellikle geceleri artan ağrı var. Ağrıyı ancak Aspirin ile dindirip uyuyabiliyorum.

Sizce bu bir romatizma ağrısı mı? Bu konuda hiçbir uzmana gitmedim. Bana bir tavsiyede bulunursanız sevinirim."

Ayak ağrısına sebep olacak pek çok hastalık var. Ayak ağrısına sadece romatizma yol açmaz. Bu sebeple penisilin iğnesi kullanmanız anlamsız.

Önce bir ortopedi uzmanına başvurmalısınız. Birtakım tetkikler yardımı ile teşhis konulacaktır. Aspirin kullanmanız çözüm getirmez.

Geçmiş olsun.

Dr. Mustafa Ak

BULMACA

HÜSEYİN TÜRKOĞLU

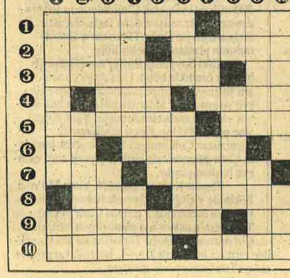

SOLDAN SAĞA

1) Gizlice bilgi toplayıp ilgili makamlara ileten memur, gizli polis.- Eski bir medeniyet.
2) Pay, hisse.- Yer, mekan.
3) Bazı maddelerin kimyevî olaylarda değişikliğe uğramadıkları halde, başka maddelerin değişikliğe uğramalarında tesirli olmaları, bu kimyevî değişikliği hızlandırmaları hali.- Bir bağlaç.
4) İrlanda Cumhuriyet Ordusu'nu temsil eden harfler.- Geniş ve boş düzlük.
5) Altının ayarını ölçmekte kullanılan taş.- Bir bağlaç.
6) Bir gıda maddesi.- Istılah.
7) İrade dışı tekrarlayan kas hareketi.- Geriye bırakma, erteleme.
8) Ağacın toprak altında kalan kısmı.- Eğilmiş, bir tarafa dönük.
9) İyi işler, iyilikler.- Helyumun sembolü.
10) Mercek.- Duadan sonra söylenir.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

1) Devletin iç ve dış işlerini idare, gözetmek ve yürütmekle görevli heyet.- İsteklendirme ünlemi.
2) Açık kestane rengi.- Allah'a kalbî bağlılık.
3) Kur'ân-ı Kerim'de bir sûre.- Sakalı, bıyığı hiç çıkmayan.
4) Emare.- Kesmekten emir.
5) Allah (cc)'ın af ve merhametinden mahrum olma.- Neonun sembolü.
6) Bir tembih sözü.- Sütün yüzünde toplanan yağlı kısım, kaymak.
7) Uzuvlar.- Kuşatma.
8) İç geçirme, inleme.- Bir değişkenin erişebileceği sabit büyüklük.
9) Nefesli bir çalgı.- Ruhla ilgili.
10) Açıktan, gizlenmeden.- Tecrübi ilimlerin genel adı.

Bulmacanın Çözümü

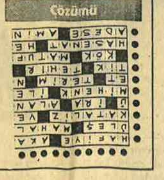

Avrupa'yı saran büyük tehlike uyuşturucu

ALİ SANDIKÇIOĞLU

Almanya'nın büyük sanayi kuruluşlarından olan "Audi" işçilerine gönderdiği aylık dergide Almanya'da uyuşturucu ve alkolün akıl almaz bir şekilde yayıldığını bildirmektedir. Bir çok uyuşturucu türünün ve tehlikelerinin anlatıldığı bildiride eskiden park ve istasyonlarda görülen uyuşturucu mübtelaları şimdilerde her yerde görülmektedir. İşte Türkiye'de bir çok gencin hayranı olduğu Batı!.. Ahlâksızlık, fuhuş ve uyuşturucu, birbirlerini kandırmak. Sadece ve sadece maddeyi düşünmek başka bir şey yok... Onun için Avrupa ve Amerika gelecekte çok büyük hastalık ve sıkıntılara gebedir.

Төрки җөмһүриятләрдә эш башларга теләгән эшкуарлар өчен киңәшләр

АНКАРА (ЗАМАН). Үзәктән планлаштыру икътисадына керүче төрки җөмһүриятләрдә эш башларга теләкләре булган эшкуарлар нәрсәгә игътибар итәргә кирәклеге турында шуларны сөйләделәр:

Тиҗарәттә үзенне дөрес тот: төрки җөмһүриятләргә бөтен дөнья илләреннән капитал салу (мая) өчен эшкуарлар килә башлады. Шуңа күрә төрек эшкуарларына анда озакка калыр өчен һәм тиҗарәт әхлагын саклаулары мәҗбүри.

Кешегә юнәлтелгән һәрбер мая дәүләт тарафыннан хупланыла. Шуңа күрә эшкуарлар, мәгариф өлкәсенә акча кертергә бурычлылар.

Шундук керем алырга ашыкма: төрки җөмһүриятләрдәге ватандашларның сатып алу мөмкинлегенең түбәнлеген күз алдында тот. Озак вакытлы хисаплар ясарга тырыш.

Иң башта гигант проектлар белән мавыкма проектларда файдаланылачак квалификацияле эшчеләрне Төркиядән китерергә кирәк. Квалификациясез арзан эшче көчләр исә мая кертелгән ил тарафыннан тәэмин ителергә тиеш.

Файда китерерлек җылы мөнәсәбәтләргә кер: төрки җөмһүриятләрдә һәм сатучы, һәм сатып алучы предприятиеләр белән эчкерсез әңгәмә кор. Халыкның гореф-гадәтен һәм хезмәт күнекмәләрен өйрән.

Табигый чыганакларга йөз тотылырга тиеш: нефть, табигый газ һәм металлургия өлкәсендә капитал салуларны Көнбатыш илләре, Төркия үрнәгендә үткәрергә кирәк.

АВЫРТУСЫЗ ҺӘМ ПЫЧАКСЫЗ ДӘВАЛАУ

Измир шифаханәсендә телевизион камера ярдәмендә операцияләр ясый башладылар.

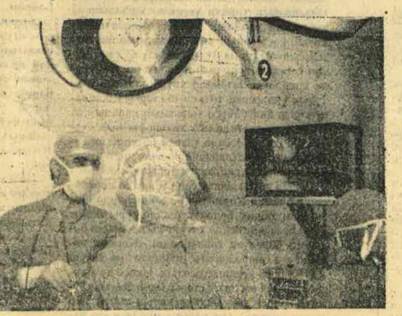

ДӨНЬЯДА ЯҢА гына үткәрелә башлаган бу операция, авыруларның карынын ярмыйча башкарыла. Бу ысул белән үт куыгы, бөсер, апендицит, аналык шешләренә ясалган операцияләр җиңел уза.

Карынга махсус дүрт чыбык кертелә, шуларның берсе — телевизион камера чыбыгы. Эшнең барышы зур телеэкранга чыгартыла.

Эше беткәннән соң авырулар хастаханәдә нибары бер көн торалар, искечә үткәрелгән операциядән соң исә, пациентлар шактый вакыт тазарып ятып, үзләренә шактый күп игътибарлы булуларны сорыйлар иде.

МАКСАТЫБЫЗ — СӘҮДӘНЕ КИҢӘЙТҮ

Софиядә 2 нче төрек экспорт продукциясе күргәзмәсе ачылды

БОЛГАРИЯ (ЗАМАН). Биредә Төркия фирмалары эшләп чыгарган әйберләрне Болгариядә таныттыру максаты белән Софиянең «Эндека» мәдәният үзәгендә төрек экспорт продукциясе күргәзмәсе ачылды.

Күргәзмә Болгариядәге күп фирмаларның игътибарын җәләп итте.

Күргәзмәне оештырган фирманың вәкиле бу уңайдан шуны әйтеп узды: «Максатыбыз — ике ил арасында булган сәүдәне тагын да арттыру һәм төрек продукциясен читтә таныттыру. Быел инде икенче тапкыр оештырылган шундый күргәзмәнең үз максатына ирешәчәгенә ышанам. Әлегә Болгариядә күпләп сатып җибәрү кыенлаша. Шундый күргәзмәләр, ярминкәләр үткәреп алар белән якыннанрак танышa алачакбыз. Бу күргәзмә асылда Болгария фирмалары өчен яхшы бер сату базары булып тора. Моннан файдалану юлларын эзләп табу безне кызыксындыра. Хәзер ирекле базарга Аурупа илләре керергә тора. Без монда малларыбызны яхшы танытып сатып җибәрә алсак, кыска вакытта эш күләменең артуына иманым камил. Моның өчен күргәзмә һәм ярминкәләрдә фирмаларыбыз актив катнашырга тиешләр».

Ярминкәдә катнашкан бер фирма вәкиле Илһан Тари шуларны әйтте: «Мондый башлангычка кушылып без дә мөмкинлектән файдаланып калырга уйладык. Бу күргәзмәдә катнаштык. Һәм бик канәгать калдык. Ләкин тел мәсьәләсе аркасында кайбер кыенлыкларга юлыктык. Мондый күргәзмә һәм ярминкәләргә катнашачак фирмаларның тел мәсьәләсен хәл итәчәк чараларны алдан күрүләре кирәкле. Алып килгән продукциябезгә сорау зур иде. Дәвамлы сөйләшүләр алып барсак, бу базардан үз өлешебезне алмыйча калырлык бер сәбәп тә юк».

Икенче бер катнашучы, Али Чакыр да күргәзмә һәм күрсәтүләр белән кызыксынган оешмаларның карашларын күрсәтеп шуларны әйтте: «Болгария базары әле тиешле дәрәҗәдә урнашмаган. Вак кәсепчеләр, тиҗарәтне тулысынча белми. Җитәрлек булган һәм югары сыйфатлы товарлар юк. Кайберләренең бәяләре дә бик кыйммәт. Без барыбыз да җитештергән продукциябез белән бу сәүдәгә керә алабыз. Әмма арабызга юл салучыларның (арадашчыларның булмавы) безнең өчен уңайсызлыклар тудыра. Бу җирләрдә куәтле һәм тамыр җәйгән фирмалар оештырып, продукцияләребезне рекламалау кирәктер, дип ышанам. Фирма оештырачакмын дип, Төркиядән кайбер эшкуарлар килеп, халык арасында тискәре фикерләр уяткан. Бу хәлне төзәтү өчен Болгариядә җитди фирмаларның эшчәнлек күрсәтүләре кирәк».

Анкара (Заман). Лимитед ширкәтләр санында көтелмәгән үсеш.

Кадыйр ДИКБАШ

ШИРКӘТЛӘРГӘ — ЯШЕЛ УРАМ

ЯҢА АЧЫЛГАН предприятиеләр арасында иң зур темп белән күпләп һәм ваклап сату урыннары, кунакханә һәм ашханә-рестораннар үсеп чыга. 1993 елның беренче өч ае эчендә 4339 ширкәт төзелде. Бу цифра гомумән алганда, Төркиядә өч ай саен корылган ширкәтләрнең 35 процентын тәшкил итә. Күпләп һәм ваклап сату, кунакханә һәм ашханә-ресторан төзү белән мавыгу бу төр кәсепкә зур микъдарда акча салуның кирәк түгеллеге белән бергәттән, кыска вакыт эчендә һәм ансат юл белән акча казану мөмкинлеге белән аңлатыла. Кәсепчелекнең бу өлкәсендә быелның беренче өч аенда 4339 ширкәт оештырылды, бу сан исә шул ук вакыт эчендә яңа корылган 12405 ширкәтнең 35 процентын хасил итә. Тиҗарәт (алыш-биреш) секторы белән зур кызыксыну бу эшкә күп акча салунын кирәк түгеллеге һәм аз мөддәт эчендә ул салынган акчаны да кире кайтару һәм керемнең тәэмин ителүе белән аңлатыла. Гомумән, кечкенә һәм урта зурлыктагы бу эш җирләре рәсми процедураларның азлыгы һәм төзү ягыннан җиңеллекләре булуы сәбәпле лимитед ширкәт (ягъни җаваплылыгы чикле булган ширкәтләр) шәкелендә төзелә. Дәүләт Статистик Институтының мәгълүматларына караганда, әлеге 4339 ширкәттән 3852 се лимитед ширкәт булып, дүрт йөз кырык тугызы акционерлык җәмгыяте, сигезе коллектив ширкәт, өчесе кара-каршы ышаныч ширкәте һәм җидесе кооператив.

Ширкәтләшүнең дәрәҗәсе буенча икенче өлкәсе — җитештерү индустриясе. Моның артыннан төзелеш һәм төзекләндерү секторлары килә. Дүртенче урынны финанс һәм страхование оешмалары били. Авыл хуҗалыгы белән урманчылык исә иң соңгы урыннарда. Бу өлкәдәге ширкәтләшү нисбәте 1,6 процент кына.

Тиҗарәт белән башка секторлардагы кебек үк җитештерү индустриясе, төзелеш һәм төзекләндерү секторларында да лимитед ширкәтләр өстенлек ала. Төркия күләмендә оешкан 12405 ширкәт эчендә 10.542 лимитед, 1260 акционерлык җәмгыяте, 50 коллектив, 6 кара-каршы ышаныч ширкәте (командит ширкәт) һәм 546 кооператив бар.

Шуның белән бергәттән, югарыда әйтелгән вакыт (өч ай) эчендә барлыгы 81 ширкәтнең икътисади гомере тәкәнде. Ябылган ширкәтләрнең күпчелеге коллектив ширкәтләр һәм алыш-биреш, кунакханәчелек һәм ашханәчелек белән шөгыльләнә торганнары булды. Соңгы мәгълүматлар күрсәткәнчә, январь, февраль, март айларында 60 коллектив ширкәт, 9 командит, 7 лимитед һәм дә 5 акционерлык җәмгыяте икътисади эшчәнлекләрен туктату мәҗбүрияте белән кара-каршы калды.

ЯҢАЛЫКЛАР

13-14 МАЙДА Үзбәкстан башкаласы Ташкентта «Базар икътисады һәм аны тормышка ашыру юллары» дигән темага багышланган беренче халыкара симпозиум булды. Аны Ташкент финанс институты һәм Төркиянең «Заман» газетасе үткәрде. Симпозиумда дөньяның барлык төрки дәүләтләренең икътисади галимнәре, эшкуарлар, дәүләт эшлеклере катнашты.

Симпозиумны кереш сүзе белән Үзбәкстан Җөмһүрияте Президенты каршындагы Министрлар кабинеты рәисе урынбасары М. Корабоев ачты. Төркия Җөмһүриятенең Үзбәкстандагы илчесе Волкан Чутур тәбрик сүзе белән чыкты. Аннан соң симпозиумны оештыру комитеты вәкиле, «Заман» газетенең генераль директоры Нажи Тосун чыгыш ясады.

Симпозиумда катнашучылар ачык базар мөнәсәбәтләре турында сөйләштеләр, фикер һәм тәҗрибә уртаклаштылар. Анда Татарстаннан да вәкилләр чакырылган иде.

ИРЕКЛЕ базарга нык адымнар белән атлап барган һәм приватизацияне уңышлы үткәргән илләрнең исемлегендә үз урынын алган Кытайда, хезмәт күрсәтү секторы һәм сәүдәнең 75 проценты хосусыйлашты. «Чайка Дэйли» газите хәбәр итүенчә, 1992 елда хосусый секторның өлеше 17-18 процент тәшкил итеп дәүләткә 3 миллиард ярым доллар китерсә, 90 нчы еллар азагында хосусый сектор. Барлык милли керемнең 25 процентына күтәрелечәге көтелә. Әмма, Көнбатыш күзәтүчеләре фаразлавынча, чынлыкта исә Кытайның хосусый секторы, рәсми мәгълүматларга караганда, тагы да зур өлеш тәшкил итеп торуы бер дә шиксез.

КАЗАХСТАН, АКШның иң зур биш нефть компанияләреннән берсе булган «Шеврон» компаниясе, дөресрәге, аның гарәп Гомман дәүләтендә урнашкан вәкиллеге белән килешүгә кул куйды. Килешүдә эзләнү-тикшерү эшләрен үз өстенә Гомман хөкүмәте алачак. Гарәп иле белгечләре Казахстанның нефть чыганакларын эшләтеп чыгарачак, шул исәптән Хәзәр (Каспий) диңгезендәге кыйтга платосында зонда үткәрәчәк. Гоманның шушы һәм башка техник тәдбирләренә Казахстан икътисадына 2 млрд ярым доллар кертем ясаячагы хәбәр ителә.

ТӨРКИЯДӘ вакытта машинагызның бензины бетеп, бензоколонкада бакка ягулык тутырырга дип торганда, Сезгә колонка эндәшә икән, — зинһар моңа артык гаҗәпләнмәгез. Электрон технологиянең үсеше хәзер инде сыек ягулык колонкаларын да камилләштерә. Фракиядә (Төркиянең Аурупа ягы) сөйләшә торган колонкалар кайбер бензин станцияләрендә куела башлады. Алар сезне «Хуш килдегез» дип каршылап, сез алачак ягулыкның бер литр бәясен әйтелаем бәясен әйтеп бирәчәк, шуннан соң: «Иминлек каешларыгызны каптырыгыз, май күләмен тикшерегез», — дип, сезнең белән саубуллашачак.

ГАЗИАНТЕП шәһәренең Техник лицей укучысы Маһир Кара, пестә (ягъни фисташка) чикләвегенең кабыгыннан сыек ягулык чыгару ысулын ачты. Заманында Маһир мәктәп китапханәсендә бу ачышны бер мәкаләдән эзләп таба һәм шуңардан файдаланып, гамәлгә ашырырга уйлый. Зирәк укучы, үзенең яңа проекты белән «энергия сакчыллыгы» дигән конкурста беренче урынны алды.

ТӨРКИЯ оешма һәм биржалар берлеге, сәүдә һәм җитештерү оешмалары советы 1992-1996 нчы еллар буенча икенче утырышы 5 майда Анкарада үткәрелде. ТОББтан алынган мәгълүматларга караганда, совет утырышында дәүләт предприятиеләренең хосусыйлаштыруы, яңа салым проекты, импорт һәм экспортның үсүе һәм кызыксындыру сәясәте, икътисади һәм башка көн кадагындагы мәсьәләләр каралачак.

Бодай башаклана

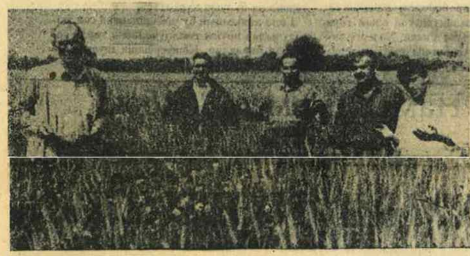

ЧУКУРОВАНЫ тагын бер айдан сары алтын төсенә күмдерәчәк бодай башаклана башлады. Аданада быел чәчелгән 405 мең га мәйданнан 1 млн 700 мең тонна уңыш алынуы көтелә.

Адана районы авыл хуҗалыгы мөдирлеге вәкилләре, Адана игенчеләренең бу юлы былтыргыдан югарырак уңыш алу өчен заманча кораллар һәм машиналар белән бергә югары уңышлы орлыкларны кулланачакларын әйтеп уздылар.

«Бодайның башаклануы һәм өлгерүе, шушы көннәрдә башланган һәм вакыт-вакыт дәвам иткән яңгыр, безне ни кадәр сөендерсә, шул кадәр үк игенчеләрне дә сөендерде. Явым-төшем тагын берничә көн дәвам итсә, башаклар төмам тулыр, сыйфат һәм уңыш югары булыр», — диделәр Аданaның авыл хуҗалыгы мөдирлеге вәкилләре.

Былтыр, Аданада игеннәр 366 мең га мәйданда чәчелгән иде һәм 1 млн 600 мең тонна уңыш алынды. Быел 405 мең гектар мәйданда чәчү үткәрелде. Уңышның 1 млн 700 мең тонна тирәсендә булачагы көтелә.

ИЮНЬ АЕНДА — УРАК ӨСТЕ

Аданада, бодайны урып-җыю июнь аеның беренче атнасыннан башланачак. Быел басуларга башта Сери — 82, Панда Джемини һәм Измир-82 сортлы, тау бите басуларында исә Болал-2973, Кырач-66 белән Гирәк-79 сортлы орлыклар чәчелде.

Адана игенчеләре бодайның башаклана башлавы белән бергә бәяләрнең дә көн кадагына куелуын, сатып алу, бәяләренең беркадәр алдан ачыклануын теләделәр.

Алар «Хөкүмәтнең, былтыргы кебек, быел да яхшы бер бәя куеп, уңыш өчен алдан түләп куелуын көтәбез», — дип сөйләде.

Рәсемдә:

Игенчеләрнең бәрәкәт догасы: Чукурованы тиздән сары алтын төсенә күмдерәчәк бодай башакланды. Игенчеләр, елы бәрәкәтле булсын дип, догалар кылганда, Аданада 405 мең га мәйданнан, 1 млн 700 мең тонна тирәсендә уңыш алынуын көтәләр.

КУРГАШЫНСЫЗ БЕНЗИН

КУРГАШЫН кушылган бензинның кеше сәламәтлеге һәм әйләнә-тирәгә булган зарарын күз уңында тоткан Түпраш 2001 елга кадәр бөтенләе белән кургашынсыз бензин чыгару планнары турында белдерде. Шушы максаттан чыгып, Түпраш үзенең чистарту корылмаларында 240 млн. долларга төшереп яңарту эшләре башкарырга исәпли.

БӘЯЛӘРНЕ ТӨШЕРЕРГӘ КИРӘК

Түпрашның вәкилләре алга киткән илләрдә кургашынсыз бензин куллануны стимуллаштыру өчен бу төр бензинның бәяләре һәм куллану салымының кургашынлы бензинга караганда түбәнрәк булуын сөйлиләр һәм илебездә дә мондый практиканы кертүне мөмкин дип саныйлар. Түпраш үз инициативасы белән кургашынсыз бензин бәяләрен беркадәр төшереп, хәзерге вакытта куллану салымын төшертү өчен кирәкле органнарга мөрәҗәгать итте. Түпрашның рәсми шәхесләре, 1995 елдан соң Төркиядә ясалып чит илләргә озатылачак машиналарда кургашынсыз бензинны куллану өчен мәгкуль шартлар тудыру чаралары табылса, ул датадан башлап илебездә кулланышның зур тизлек белән артачагына ышануларын басым ясап әйттеләр.

КУРГАШЫННЫҢ ТИСКӘРЕ ТӘЭСИРЛӘРЕ

АКШта ясалган тикшеренүләр нәтиҗәсендә хәтта аз микъдардагы кургашынның да нерв системасына йогынты ясавы, тормышта исә чынлап торып уңышка ирешүгә киртә була алуы уртага чыкты. Кургашын кеше тәнендәге кальций һәм Д витаминының уңай тәэсирен киметеп, арканың бөкрәюенә, буй кыскаруына, бот сөякләренең сынуына, балаларда акыл сәләтенең кимүенә, ниһаять кешенең миендә төзәлмәслек зыянга юл ача.

Вәкаләтле хезмәткәрләрнең биргән мәгълүматларына караганда, сулыш белән организмга кергән кургашын бигрәк тә ми, бәвер, нерв системасы һәм кан күзәнекләрен җимерә. Кургашынлы һаваны сулап кешенең үпкәсендә җыелган кургашын әкренләп башка органнарга да үтеп керә, аеруча күп микъдарда сөякләрдә туплана.

Хәлне һәръяклап тикшергәннән соң БМО делегациясе Куркынычсызлык Советына доклад тәкъдим итте. Делегация исеменнән Арриа сөйли:

БОСНИЯДӘ КҮРГӘННӘРЕБЕЗ КОТОЧКЫЧ

САРАЕВО ШӘҺӘРЕН КАМАУНЫ БЕТЕРЕРГӘ КИРӘК

Куркынычсызлык Советы утырышында, хәзерләгән доклад укылганнан соң Арриа журналистларның сорауларына җаваплар биргәндә болай диде: «Зепа, Тузла, Горазде һәм Сараевоның иминлек зонасы сыйфатында игълан ителүен тәкъдим иттек. Карашларыбыз уртак».

Арриа, шуларны да аерып сөйләде: Башта иминлек зонасының нәрсә икәнен ачыклау кирәк. Срәбрәницаның, мәсәлән, имин бер җир булмаганы ап-ачык. Тормыш шартлары бик әшәке. Шуңа күрә тәкъдимебезне әйткәндә без Срәбрәницаны күз алдыбызда тотмыйбыз. Сараево, гасырлардан бирле төрле диндәге кешеләрнең бергә яшәгән урыны. Монда гомер-гомергә серб, һорват һәм мөселманнар яшәгән. Сараево дөнья өчен бер символ булачак. Бу шәһәрнең камалыш эчендәге хәле тиз арада бетерелергә, Сараево һәр тарафтан ачык булырга тиеш. Совет кирәкле гамәлләргә керешергә тиеш. Югыйсә, мәсәлән, Срәбрәницаны бүгенге көндә төрмә белән тиңләргә була.

Диего Арриа җавапларының берсендә, Срәбрәница хәлләреннән сабак алганнарын сөйләде. «Совет иминлек зонасының ни нәрсә икәнен аныклап куярга тиеш әлеге зонада яшәгән халык исә террор һәм дәһшәт белән кара-каршы калырга тиеш түгел», — диде Арриа.

Куркынычсызлык Советының 819 нче номерлы карары нигезендә Срәбрәница шәһәренең тирә-юне дә иминлек зонасына керергә тиешлеген искәрткән Арриа, «серблар бу шәһәрне камап торуларында дәвам итәләр», дип әйтте.

КҮРГӘННӘРЕБЕЗ-ИШЕТКӘННӘРЕБЕЗ КОТОЧКЫЧ

Срәбрәница мөселманнарын коралсызландыру темасына кагылгач, Арриа җирле рәсми шәхесләрнең һәм дәүләт башлыгы Алия Изәтбеговичның да моннан башка чараны сайлап алу мөмкинлеге булмавы хакында сөйләгәнен хәбәр итте. «Эш башкача булган сурәттә шәһәрдә массакүләм кырылыш булачак иде», диде Арриа. Венесуэла даими вәкиле сүзне болай дәвам иттерде: «Советның кулында сайларлык төрле ысуллар бар. Бу ысуллар хакында бәхәс булачак. Безнең күргәннәребез һәм ишеткәннәребез бик тә куркыныч. Сүз инсаннарның әяте турында. Милләтара җәмәгатьчелек хәрәкәт итәргә, гамәл күрергә тиешле. Андагы БМО коралы көчләренең инглиз куманданы үзен исле һәм чарасыз калган кебек хис иткәнен сөйләде». Арриа, докладның Совет тарафыннан бик әйбәт кабул ителгәнен искәртеп, сөйләшүләрнең дәвам итәчәген аңлатты.

«БЕЗ ЮРЫЛЫШ НОКТАСЫНДА»

Бердән соң Арриа яңадан матбугат вәкилләре белән күрешеп үзенең шәхси карашларын уртаклашты. Ул болай диде: «Дөнья җәмәгатьчелеге хәлне аңлый башлады инде, вакыйга ачыкланып үз шәкелен алды. Без хәзер бер борылыш ноктасында».

Илче сүзен дәвам итеп: «Сараевоны камап алган сербларны бу эшләреннән ваз кичәргә мәҗбүр итүдән башка юл калмады. Бу төрле дин тотучы кешеләрнең бергә яшәгән шәһәрләре. Аны камалыш уйлап чыгардылар: имеш, хәрби көч куллану бик читен. Срәбрәницада сербларның позицияләрен күрдек, урыннары билгеле. Алар да шәһәрнең кайсы урынын утка тотачакларын алдан белеп торалар.

Илче Арриа, 12 апрель көнне булган серб һөҗүме вакытында үлгән балаларның гәүдә кисәкләренең әле һаман да җирдә ятканнарын һәм шул сәбәпле сербларның шәһәргә хәбәрчеләрне дә керттермәүләрен ассызыклап әйтеп үтте. Күргәннәре хакында «гомерем буена мондый хәлгә шаһит булмадым», диде Арриа.

Икенче яктан, АКШ һава Көчләре куманданы генерал Меррил Макспик серб позицияләрен бомбага тотуның бик файдалы булачагын һәм бу үткәреләсе операциянең сугыш очкычлары өчен һич тә хәвефле булмаячагын сөйләде.

ZAMAN
Редакция идарәсе

Гамәлгә куючысы — **Төркиядән ЗАМАН газите.**
Хуҗасы **Алэтдин КАЙА**
Генераль директоры **Нажи ТОСУН**

«Заман»ның Татарстан мөдире **Муаммәр МУРАТ**
Мөхәррир **Рафис КОРБАН**

Хәбәрләр һәм реклама бүлеге мөдире **Мостафа ПАЛАБОЕК**
Кадрлар бүлеге мөдире **Җәгъфәр ЧОБАНКАЙА**

Редакциянең адресы: 420012, Казан, Декабристлар урамы, 2.
Белешмәләр өчен телефоны: 37-92-44.
Татарстан гәзит журналлар басмаханәсе.
Казан, Декабристлар урамы, 2
Заказ — 7000. Тиражы — 10 мең данә.
«Заман» Татарстан җөмһүрияте мәгълүмат һәм матбугат министрлыгында 246 сан белән теркәлде.
Басарга кул кую вакыты — 18 сәгатьтә.
Басарга кул куелды — 18 сәгатьтә.

МӘДӘНИЯТ ЯҢАЛЫКЛАРЫ

Татар матбугатында басылган яңалыклар буенча әзерләнде

МӘГЪЛҮМ булганча, Татарстан җөмһүрияте халыклары балаларының сәнгать фестивале игълан ителгән иде. Бу фестиваль кысаларында яшь җырчыларның «Яшь тавышлар» дигән өченче республика конкурсы үткәрелә. Яшь талантларны ачыклау, аларның күңелләрен милли-мәдәни байлыкларыбызга, рухи җәүһәрләребезгә якынайтуны күздә тоткан әлеге конкурста 7 яшьтән алып 17 яшькә кадәр булган балалар һәм үсмерләр катнаша.

БУ КӨННӘРДӘ Казан шәһәрендә «Татар җыры — 93» традицион фестивале уза. Әлегә илнең төрле төбәкләрендә конкурсның сайлап алу турлары бара. Җыр бәйгесендә катнашучылар татар халык җырларын һәм композиторларыбызның әсәрләрен башкаралар.

ҖӨМҺҮРИЯТЕБЕЗДӘ театр фестивальләре дә булып узды. Фестивальдә катнашкан 9 театр арасында Галиәсгар Камал исемендәге Татар дәүләт академия театры җиңүче дип табылды. Моңа ул драматург Туфан Миңнуллинның «Илгизәр плюс Вера» дигән әсәре буенча куелган спектакль өчен лаек булды.

КАЗАНДА барлык музыка мәктәпләре бүгенге көндә гомумроссия программасы буенча эшли. Шуңа күрә укыту эше ничек кенә камил булмасын, ул балаларга татар милли аһәңенең бөтен байлыгы белән танышырга, милли музыка әтрафлы белем алырга мөмкинлек бирми.
Моны истә тотып, шәһәр мәдәният идарәсе 2 нче музыка мәктәбе филиалын 18 нче татар балалары музыка мәктәбе итеп үзгәртергә ниятләп тора.
Хәзер бу мәктәптә музыка кораллары сатып алу, укытучылар туплау эше алып барыла.
Балаларны укыту өлешчә дәүләт бюджеты хисабына булачак.

ҖӨМҺҮРИЯТЕБЕЗНЕҢ хөкүмәте Казанның Галимнәр йортын яңа оешкан Татарстан Фәннәр академиясе карамагына бирү турында карар чыгарды. Әмма ул элеккечә үк мәдәният учагы вазифаларын да үтәячәк.

АПРЕЛЬ урталарында Американың Виконсон университетында Урта Азиядәге һәм аның белән күрше илләрдәге сәяси мәсьәләләргә багышланган конференция булды. Анда безнең милләттәшләребез — Америкадан Кемаль Карпат, Шамил Юлай, Казаннан — Гүзәл Сөләйманова, Ринат Мөхәммәдиев, Дамир Исхаков, Мәскәүдән — Вәли Садур катнаштылар һәм докладлар белән чыктылар.
Мәсәлән, сәнгать белгече Гүзәл Сөләйманова «Татар милли сәнгате яңарышы һәм үсеше», этнограф һәм сәясәтче Дамир Исхаков «Хәзерге милли хәрәкәт: үсеше һәм кризисы», язучы Ринат Мөхәммәдиев «БДБ илләрендә демократиялешү чорында милли мәдәният проблемалары» һәм «Сәясәтче Солтангалиев» дигән темалар буенча чыгыш ясадылар.
демократиялешү чорында милли мәдәният проблемалары» һәм «Сәясәтче Солтангалиев» дигән темалар буенча чыгыш ясадылар.
Бу бәйрәмдә катнашучылар әлеге мәдәният көннәрен Пермь өлкәсендәге татар төбәкләре һәм Чаллы шәһәре арасында даими мәдәни, икътисади мөнәсәбәтләрне булдырырга, Пермь ягындагы милләттәшләребезнең тормышын Татарстан белән тагын да тыгызрак бәйләргә ярдәм итәр дигән өметтә калдылар.

Чаллының «Сак-Сок» дигән татар фольклор группасы Дюссельдорф шәһәренең музыкаль студиясендә лазерлы пластинка яздырып алды. «Татарча беренче дәрес» дип аталган бу пластинканың тиражы — 50 мең. Аңа, нигездә, яңача эшкәртелгән борынгы халык җырлары тупланган.

БЕЗНЕ ФЕСТИВАЛЬ БЕРГӘ ҖЫЙНАДЫ

Икенчедән, бу зур илнең (халкы — 60 млн.) меңәр еллык тарих чыганакларыннан беразын үз күзләребез белән күрү бәхетенә ирештек. Истанбул, Анкара, аеруча Өргүп шәһәре — барлыбыз өчен дә ачыш булды. Кеше акылының, хезмәтенең галәмдәй киң, чиксез, бөек икәнлегенә тагын бер тапкыр ышандык. Төркияне иңләп чыксаң иде дигән теләк мине һәрчак озатып йөрде.

Төркиянең промышленность үзәкләренә бармасак та, халкының көнкүреше, йорт-җирнең күренеше, юллар һәм транспорт торышы аның алга киткән, цивилизацияле ил булуын сөйли. Соңгы ун ел эчендәге алга китеш хөкүмәт тырышлыгыннан тыш, бу илдә яшәүче һәр кешенең үз эшенә, бурычына җаваплы каравыннан киләдер дигән уй калды.

Өченчедән, безнең делегация дөнья йөзендә бәләкәй генә булса да Татарстан дигән ил барлыгын, аның халкының үз теле, мәдәнияте, гореф-гадәтләре, тарихи һәм менә дигән киләчәге — балалары барлыгын күрсәтте. Күп илләрнең вәкилләре Татарстанның Азия яки Аурупа өлешендәме икәнен дә белмиләр иде. Хәлдән килгәнчә аңлаттык, Казан шәһәре, КамАЗ турында сөйләдек, значоклар, рәсемнәр бүләк иттек.

Фестивальнең форум өлешендә Яр Чаллы шәһәреннән Илшат Агалтдинов исемле малаебыз татар теленнән дә бөтен дөнья балаларына мөрәҗәгатен укыды, «Чулпан» фольклор ансамбле «Әссәләмегаләйкүм» җыры белән гала концертын ачып җибәрде. Бу ике тантана да телевидение аша турыдан-туры күп илләргә трансляцияләнде, инглизчәгә тәрҗемә ителде. Татарстан төрек халкының аңына Президентыбызның Төркиягә визитыннан соң «Шәймиев» булып кергән. «1992 нче елның көзендә килгән иде»,— диләр. Минтимер Шәймиевнең менә шул вакытта Төркия — Татарстан арасына салып кайткан күпереннән 20 татар баласы тагын бер тапкыр җөмһүриятебез исемен танытып кайтты.

Анкарада элекке СССР җөмһүриятләре Казахстан, Кыргызстан, Азәрбәйҗан, Молдова һәм башка вәкилләре белән очрашу да бик күңелле тәэсир калдырды.

Тагын бер истә калырлык вакыйга. Ул — Төркиядә яшәүче милләттәшләребез белән очрашу. Нәни артистларыбыз өч сәгатькә якын шигырь, җыр, биюләре белән алар каршында чыгыш ясадылар. Чыгыш күз яшьләре, кул чабулар белән сугарылды. Баянчылар Илдус Низамов, Илгиз Закиров, «Чулпан» ансамбле җитәкчесе Зилара Иматдинова да сәламнәрен баян теле, җыр аша тапшырдылар.

Анкарада яшәүче олы яшьтәге Исхак ага Багдаш: «Мин бик күп концертлар күрдем, әмма мондыен караганым юк иде»,— диде. Милләттәшләребез тагы бер тапкыр очрашуга килүебезне сорадылар.

Сүзем милләттәшләребезгә кагылгач, шуны да әйтеп үтәсе килә: чит илләрдә яшәүче татарлар турында Казан китап нәшриятендә күптән түгел «Йортә безне язмышлар» дигән китап чыккан иде. «Әхмәт Тимер» дигән язманы өстән генә караштырган идем. Анкарада шушы зур галим белән очрашып сөйләшү үзе бер вакыйгага әверелде. Шушындый очрашулардан соң күңелгә җир никадәр зур булса да, дөнья тар икән дигән уйлар килә.

Телевидение аша фестиваль барышын күрсәткәндә «Татарстан» сүзен ишетеп, чыгыш барган урыннарга татар балаларын эзләп килүче татарлар да булды. «Җан тартмаса да, кан тарта» дип халык белми әйтми шул.

Төркия безнең өчен ят, чит ил булса да, бирендә үзебезне чит җирдә дип тоймадык, күршеләргә кунакка кергәндәге кебек кенә хис иттек. Чөнки безнең өчен, бердән, төрек халкы кардәшләребез дип өзелеп торса, икенчедән, милләттәшләребез янибыздан китмәде.

Фәрит әфәнде Бичури белән Назлы ханым Нелюфәр аэропортта ук каршылап, юл мәшәкатьләрен үзләренә алса, Анкарада яшәүче Рәхилә, Денис Агилар, Рәсим, Әрҗән исемле татар егетләре һәм башкалар һәрчак ярдәмчеләребез, кинәшчеләребез булдылар.

Шуны да әйтми мөмкин түгел. Мөселман халкына сабырлык хас икәнен ишетеп тә, күреп тә беләбез. Бу сыйфатның бөтен Төркия халкына хаслыгын илнең сигезенче Президенты Тургут Өзал белән хушлашу, аны соңгы юлга озату мәлендә күрдек. Бай да, тыйнак та булу — күркәм күренеш.

Котмәгәндә илгә шушындый зур кайгы килүенә карамастан, балалар бәйрәме туктатылмады. Чыгышлар ачык урыннардан мәдәният биналарына күчте. Әлбәттә, бераз тыйнаграк алып барылды. 21 апрельдә генә бәйрәм тынып калды.

Кунакка килгән делегация вәкилләрен Президент Аппараты, парламент әһелләре, премьер-министр, ТРТ хезмәткәрләре тарафыннан рәсми кабул итү — Төркия хөкүмәтенең балалар бәйрәменә бик зур әһәмият биргәнен күрсәтә торган мисал.

Һәр нәрсәнең чиге бар. Бәйрәмнең дә азагы якынлашты. Татар балаларының да, төрек балаларының да күзләрендә моңсулык пәйдә булды.

Аерылышу минутлары бик авыр иде. Кочаклашып елашалар, төрек әти-әниләренең дә күзләре яшьләнгән. Соңгы саубуллашу сүзләре, теләкләр, бүләкләр...

Ныгып та житмәгән иңнәренә төшкән зур эшне җөмһүриятебезнең нәни вәкилләре зур осталык белән башкарып чыктылар. Ничәмә ил балалары белән аралашып, гомерлек дуслар табып, күпне күреп, танып, үсеп кайттылар. Илебезнең киләчәк буыны өчен, мондый сәяхәтнең бәясе бернинди акча белән дә үлчи торган түгел.

Йомгаклап әйткәндә, Төркия хөкүмәте ел саен балалар бәйрәме оештырып гаҗәеп зур эш башкара, илләрне илләр белән, үзе белән таныштыра, дәрәҗәсен күтәрә.

Мин делегациябез исеменнән шушы зур бәйрәмне оештырып башкарып чыккан Төркия радио телевидениесе корпорациясе рәисенә түбәндәге рәхмәт сүзләрен язып калдырдым. Аның эчтәлеген Татарстанда чыга торган «Заман» газетасы аша тагы бер кабатлыйсым килә.

«Бер күзлектән караганда дөнья зур, киң сыман, икенче күзлектән — гаҗәеп кечкенә генә. Болай дипоемнең сәбәбе: ТРТ корпорациясе чакыруы буенча балаларны фестивальгә әзерләгән чорда Анкара шәһәре әллә кайларда, хыялда гына кебек булса, Казан-Истанбул арасын 3 сәгатьтә үтү — бездә Төрек иле Татарстаннан кул сузарлык кына ераклыкта икән дигән тойгы уятты. Бу тойгы күңелләребездә туасы хисләребезнең башы гына булган икән. Җөмһүриятебезнең 20 нәни вәкиле төрек гаиләләрендә яши башлагач, төрек белән татар арасында аермалыкка караганда уртак сыйфатларның күбрәк икәнен, күңелләребездә туганлык хисләренең көннән-көн артуын күрдк.

Төрек хөкүмәте киләчәк буын вәкилләре өчен искиткеч изге эш башкара — шушы фестиваль аша нәниләр күңеленә туганлык, дуслык орлыкларын чәчә, милләтенә, төсенә, чыгышына карамыйча — һәр кешенең шатлыкка, хезмәткә, яшәргә хакы барлыгын күрсәтә.

Татарстан җөмһүриятеннән фестивальдә катнашучы балалар һәм балаларны хәзерләүче өлкәннәр исеменнән төрек хөкүмәтенә ТРТ корпорациясенә: бәйрәмне оештыру, үткәрү комитеты, һәм башка оешмаларга, Төркия илендә яшәүче милләттәшләребезгә балаларыбызны кабул итеп тәрбия кылган гаиләләргә, укытучы Фәриха Үнәлгә чын күңелдән рәхмәт әйтеп, исән-саулык, хезмәтләрендә уңышлар телим.

Дөньяда иминлек булсын!»

ТӨРКИЯ

Төркия белән таныштыра башлаудан элек «Заман» газетасының Төркия һәм Татарстан арасындагы мөнәсәбәтләр җәһәтеннән мөһим бер роль уйнаганын искәртеп үтәсем килә.

«Заман» газетасы кебек Төркиядә үз-үзен танытып кабул иттергән, Аурупа матбугатында сүз иясе булган һәм Урта Азия илләренең
ядә үз-үзен танытып кабул иттергән, Аурупа матбугатында сүз иясе
бер форсат.

Азатлык сугышының бетүе һәм 1923 нче елда җөмһүриятнең игълан ителүе нәтиҗәсендә рәсми яктан үзен таныткан Төркиянең бүгенгесе көндә ирешкән үсеш дәрәҗәсе гәрчә бик биек дип әйтерлек булмаса да, бер төркем илләрнекенә караганда югарырак.

Аурупа һәм Урта Көнчыгыш илләре арасында бер күпер ролен үтәүче Төркия дөнья сәхнәсендә сүзе үтә торган дәүләтләрнең берсе.

Истанбул (Босфор) һәм Чанаккала (Дарданел) бугазлары Кара дингезне Ак (Урта) дингез аша Атлантик һәм Һинд океаннары белән тоташтыра. Шул сәбәпле, ярлары-
дингезне Ак (Урта) дингез аша Атлантик һәм Һинд океаннары белән
дә һәм аның контролендә булуы илгә сәяси, хәрби, географик һәм геополитик яктан бик мөһим өстенлекләр бирә.

Төркия — дөньяның иң зур хәрби берлеге булган НАТОның әгъзасы. Төркия шулай ук Аурупа Җәмгыятенә керү өчен 1987 нче елда мөрәҗәгать итеп, бүгенге көндә бу юнәлештә эшчәнлеген җәелдерә бара. Төркия үзенә чиктәш бөтен илләр белән дә тынычлык һәм дуслык шартларында яшәүне үзенә нигез принцип итеп алган.

Моның нәтиҗәсе буларак, Аурупа, Урта Көнчыгыш, Балканнар, Көнчыгыш Аурупада булып торучы үзгәрешләрне һәм заманында Советлар Берлегендә башланган үзгәртеп кору һәм хәбәрдарлык
чы үзгәрешләрне һәм заманында
арттырган.

СЭВ һәм Варшава пактының юкка ителүеннән соң әлеге оешмаларның әгъзаларының бер өлеше Аурупа Җәмгыяте, икенче өлеше исә НАТО белән хезмәттәшлек итә башлады. Көнчыгыш һәм Көнбатыш блоклар арасындагы икътисади котыплашу — каршылык шуның белән юкка чыкты. Бу процесс нәтиҗәсендә, салкын сугыш дәвере тәмамланып, Төркия дә әгъза булып торган НАТОның максаты һәм вазифалары үзгәреп китте.

Хәрби блок булудан бигрәк сәяси бер оешма төсен алучы НАТО эчендә Төркиянең дә әһәмияте кими төште. Шул ук вакытта, икенче яктан караганда Төркиянең роле киресенчә, арта бара. Соңгы вакыт-
төште. Шул ук вакытта, икенче як-
актив бер сәяси эшчәнлек күрсәтте. Шулай ук 1990 елда Гыйракның Кувәйт дәүләтен басып алу нәтиҗәсендә хасил булган ситуациядә Төркиянең ачык һәм принципиаль политикасы дөньяның алгы сафында баручы илләре тарафыннан күрелгән чараларны житди һәм эффектив рәвештә куәтләп торды.

Төркия территориясе дөньяның иң тынычсыз һәм күп проблемалары булган зонасының бер өлешен биләп тора. Бу зона эчендә тынычлык һәм дуслык утравы сыйфатына ия Төркия күрше илләр белән булган мөнәсәбәтләрендә «Илдә солых, җиһанда солых» принцибын үзенең шигаре итеп алды. Төркиянең зонадагы эшчәнлеге һәм актив сәясәтенең бер нәтиҗәсе — Кара дингез әйләнәсендәге илләр тарафыннан Кара дингез Икътисади Хезмәттәшлек (КИХ) оешмасының төзелүе. Әйдәүчесе Төркия булган бу оешма зонадагы дәүләтләр арасындагы икътисади, итеп күрә.

Оешма эчендә Төркия экономика җәһәтеннән бер модель, үрнәк булып торса, үзенең политик саллылыгы белән дөньяның сәясәт бизмәнен тигезләүче бер көч ролен үти.

Тынычлык, тәвәккәллек һәм өмет капусы булган Төркия җитди, актив политикасын тормышка ашыра барып, XXI нче гасырның төрки халыкларның гасыры булачагына катгый рәвештә инана.

ТАТАРГА ТЫЛМАЧ КИРӘК ТҮГЕЛ

ТӨРЕК ӘЛИФБАСЫ

Төрек алфавиты	Татар теленең тәңгәл хәрефләре	Төрекчә мисал сүзләре	Укылышы	Татар теленә тәрҗемәсе
1. A a	а	ana	ана	ана, әни
2. B в	б	boş	бош	буш
3. C c	Җ	can	жан	жан
4. Ç ç	ч	çuval	чувал	капчык
5. D d	д	dar	дар	тар
6. E e	ә, э	et	эт	ит
7. F f	ф	fakir	факир	фәкыйрь
8. G g	г	göl	гөл	күл
9. ...ğ	гъ	—	—	—
10. X h	x /h/	bahar	баһар	яз
11. I ı	ы	Irak	ырак	ерак
12. İ i	и	iktisat	иктисат	икътисад
13. J j	ж	jimnastik	жимнастик	гимнастика
14. K к	к	kadar	кадар	кадәр
15. L l	л	lamba	ламба	лампа
16. M m	м	maarif	маариф	мәгариф
17. N n	н	nasihat	насихат	нәсихәт
18. O o	о	okul	окул	мәктәп
19. Ö ö	ө	ögrenmek	өөренмәк	өйрәнергә
20. P p	п	para	пара	акча
21. R r	р	rapor	рапор	доклад
22. S s	с	sabah	сабах	иртә
23. Ş ş	ш	şişman	шишман	юан
24. T t	т	tatil	татил	каникул
25. U u	у	ufak	уфак	кечкенә
26. Ü ü	ү	üç	үч	өч
27. V v	в	var	вар	бар
28. Y y	й	yavaş	йаваш	әкрен
29. Z z	з	zaaf	зааф	көчсезлек

SAHLS ZAMIRLARI (ШАҺЫС ЗАМИРЛАРИ) ЗАТ АЛМАШЛЫКЛАРЫ

1. **Ben** (бән) — *мин*
2. **Sen** (сән) — *син*
O (о) — *ул*
Biz (биз) — *без*
Siz (сиз) — *сез*
Onlar (онлар) — *алар*
2. **Benim** (бәним) — *минем*
Senin (сәнин) — *синең*
Onun (онун) — *аның*
Bizim (бизим) — *безнең*
Sizin (сизин) — *сезнең*
Onların (онларын) — *аларның*

TANIŞMA VE SELAMLAŞMA (ТАНЫШМА ВӘ СӘЛАМЛАШМА) ТАНЫШУ ҺӘМ ИСӘНЛӘШҮ

iyi (ийи) — *яхшы*
sabah (сабах) — *иртә*
gün (гүн) — *көн*
akşam (акшам) — *кич*
gece (гәҗә) — *төн*
iyi sabahlar — *хәерле иртә*
iyi günler — *хәерле көн*
iyi akşamlar — *хәерле кич*
iyi geceler — *тыныч йокы*
Esse lamüaleyküm — *(исәнмесез)*
Ve aleykümselâm — *(икенче кешенең «исәнмесез» диюе)*
Senin ismin ne? (Сәнин исмин нә?) — *Синең исемең ничек?*
Benim adım (ismin) Gölüse (Бәним адым Гөлүсә) — *минем исемем Гөлүсә*
Soyadım Hamidullina (Сойадым Хамидуллина) — *Фамилиям Хәмидуллина*

Бәбәрухи әкиятенең дәвамын укыгыз.

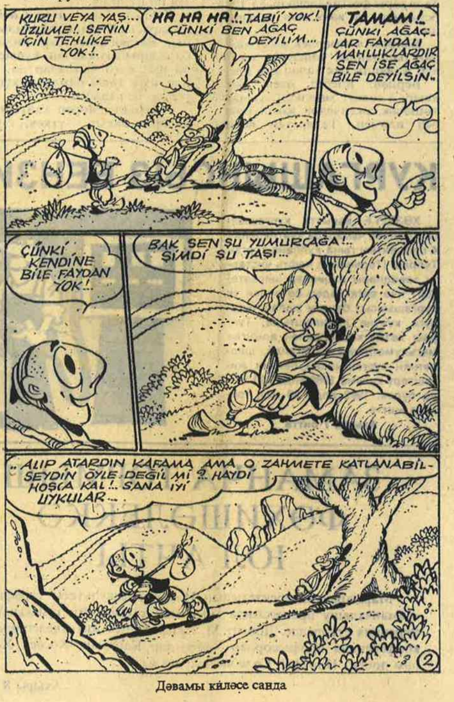

Дәвамы киләсе санда

ЯҢА ГӘЗИТ ЧЫГА БАШЛЫЙ

БАШКОРТСТАН халык депутаты, «Восток» банкы Президенты Рафис Кадыйров төрки дөньяда шактый абруйлы эшкуар булып санала. АКШ белгечләре тарафыннан 1991 елда ул дөньяның иң күренекле 50 шәхеснең берсе дип игълан ителгән булса, 1992 елда ул җитәкләгән «Восток» банкы Россиядәге иң зур ун банк исемлегенә кертелде.

Күптән түгел татар банкирының тәкъдиме буенча Уфа шәһәрендә заманча медицина диагностика үзәгенә нигез ташы салынды. Башлангыч проектның бәясе 25 миллиард сум торган бу объект тулысынча «Восток» банкы акчасына төзеләчәк.

«Восток» банкы агымдагы елның икенче яртысыннан башлап татар һәм башкорт телләрендә 16 битлек атналык гәзит чыгарырга җыена. Татарчасының исеме — «Гасыр», башкортчасы «Яңарыш» дип аталачак.

ПРОВЕРЬТЕ ПРАВИЛЬНОСТЬ ОФОРМЛЕНИЯ АБОНЕМЕНТА!

На абонементе должен быть проставлен оттиск кассовой машины.

При оформлении подписки (переадресовки) без кассовой машины на абонементе проставляется оттиск календарного штемпеля отделения связи. В этом случае абонемент выдается подписчику с квитанцией об оплате стоимости подписки (переадресовки).

Для оформления подписки на газету или журнал, а также для переадресования издания бланк абонемента с доставочной карточкой заполняется подписчиком чернилами, разборчиво, без сокращений, в соответствии с условиями, изложенными в каталогах Союзпечати.

Заполнение месячных клеток при переадресовании издания, а также клетки «ПВ—МЕСТО» производится работниками предприятий связи и Союзпечати.

ZAMAN

Үзгәрү

Дөньябыз һаман үзгәрештә: сәясәттә булсын, икътисадта булсын... Әмма нәрсә күбрәк үзгәрә соң? Бөтен дөньямы, әллә кеше үземе?

Бу җиңел генә күренгән сорауның гади генә җавабын табуы читен.

Франц Кафканың «Үзгәрү» дигән хикәясен укысак, аның үзәк герое Грегор Самса белән танышкач, «үзгәрү күбрәк кешегә кагыла» дигән нәтиҗәгә килербез.

Бу хикәядә Грегор төшендә үзен бер бөҗәк итеп күрүдән куркып уяна. Монда, Грегор үзе бер дөнья кебек булса, ул бөҗәккә әйләнгәч, аның өчен бөтен галәм, дөнья үзгәрәчәк.

Борынгы кытай галимнәреннән булган Чжуан Чжоуның (миләдидән 4 гасыр элек) «Күбәләкнең төше» исемле хикәясе бар. Анда Чжуан Чжоу төшендә үзенең күбәләк булуын күрә, уянгач, инде үзен яңадан кеше итеп күргәч, дөньяны ничек аңларга белми: кем ул — төшендә үзен күбәләк итеп күргән кешеме, әллә үзен төшендә кеше итеп күргән күбәләкме?

Үзен күбәләк яисә бөҗәк итеп күргән кеше өчен дөнья гади кеше кабул иткән дөньядан үзгәрәк. Галәм шул ук калса да, бөҗәк һәм күбәләк аны үз күзләре белән күрәчәкләр, башкача кабул итәчәкләр.

Дөньядагы үзгәрүләрнең башка кызыклы мисаллары да бар. Мәсәлән, кешедә кешеләргә хас сыйфатларның бозылуы. Әйтик, Яңа Гвинеядә шундый риваять яши. Бер кеше, ауда озак вакыт йөреп, бер хайванны да үтерә алмыйча, шулай ачуланып туган авылына кайтып килгәндә, юлда кинәт кенә үз дустын күрә һәм аның башында бер фикер туа: «Бу сихерчедер, аның сихерләве аркасында мин аудан буш кул белән кайтамдыр».

Аучы озак уйлап тормыйча, үч итеп, пычагы белән сихерче булып күренгән үз дустын суеп үтерә...»

Аучы акылына килсәк, бәлки, ул, үзенчә дөрес уйлагандыр, гадел карар чыгаргандыр. Әмма бу җинаять аучының уңышсызлыкларының сәбәпләрен дөрес аңламавыннан килеп чыкты...

Әйе, үзгәрү бар, рух та үзгәрә ала. Фәкать кискен җавабын бирергә генә кирәкми. Чөнки, барыбер ышанасы килә, кеше күңелендә бер җәүһәр бар: кеше кеше булып калачак, калырга тиеш!

Өйләнешү темпы арта

ХАЛКЫ 60 миллионга якынлашкан Төркиядә халык саны үсешен туктатырга тырышсалар да, өйләнешү темплары үсә бара. Хаҗәттәпә университетының тикшеренүләр институты уздырган тикшерү нәтиҗәләреннән күренгәнчә, өйләнешүчеләр саны соңгы 12 айда гына да 8 процентка арткан.

Ирләр арасында өйләнешүчеләрнең күбесе 20-29 яшьтәгеләргә, хатын кызлар арасында кияүгә чыгучылар 15-24 яшьтәгеләргә туры килә. Өйләнешүләрнең иң арткан ... 1990 елга туры килә.

Ана сөте — эпилепсиягә каршы чара

Имезәк бала өчен бер генә азык та ана сөтенә җитми,— диде доцент Гомәр Полат.— Ана сөте иммәгән балаларда эпилепсия еш очрый.

Доцент Полат сүзләренә караганда, эпилепсия шулай ук бала бер генә төрле ризык ашаганда да килеп чыгарга мөмкин. Эпилепсия булмасын өчен азыкта В витамины җитәрлек булуы мөһим. Эпилепсия бәбиләрне ана сөте белән имезмәгән Аурупа дәүләтләрендә күбрәк очрый. Эпилепсия белән авырган балаларда менингит та еш була. Бу ике чир бер-берсен һәрчак көчәйтә, кан тамырлары агышына зыян китерә.

ИГЪТИБАР!

«ЗАМАН» гәзите Татарстан һәм Төркия укучыларына тәкъдим итү өчен рекламалар кабул итә.

Рекламагызны бер биткә тутырып биргән өчен 300 мең сум, ярты биткә — 170 мең, чирек биткә — 90 мең сум акча түләргә кирәк.

Белешмәләр өчен 37-92-44 телефоны белән шалтыратыгыз.

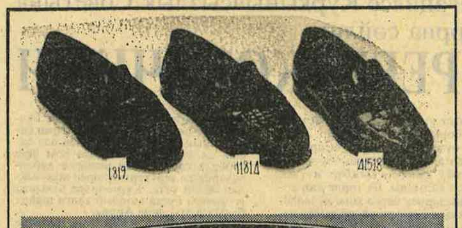

Zengin Ayakkabı, Terlik ve Sandalet Çeşitleriyle HİZMETİNİZDEYİZ

AYLIK FABRİKA KAPASİTEMİZ
Ayakkabı: 10.000 Adet—Terlik ve Sandalet: 30.000 Adet

ÖKTEM
AYAKKABI SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
926 Sk. Dönmez Kardeşler Psj. No: 35/102 İZMİR-TÜRKİYE
✆ (90)(51) 25 29 39 Fax: (90)(51) 25 04 62 Fabrika: (90)(51) 53 37 56

ЗАМАНЧА ТОРМЫШ ФӘХИШӘЛЕККӘ ЮЛ АЧТЫ

Нургөл ГӨК

КОНФЕРЕНЦИЯНЕ ачып җибәргән доцент Айдын, хатын-кызларның социаль торышының тарихи үсешенә кагылышлы түбәндәге сүзләрне әйтте: «Конбатышта хатын-кызларның хәле белән башлап кызыксынучы ул да булса чиркәү булды. Аннан соңгы дәверләрдә дөньяга килгән төрле идеологик агымнар хатын-кызның статусын үзләренең тоткан юлларына җайлаштырып билгеләргә тырышып карадылар. Ислам хокукында исә хатын-кызның статусы вәхи нигезендә үзенең бөтенлеге табып, хатын-кызлар шул рәвешчә кем икәнлекләрен, шәхесиятләрен танып-беләләр».

Ачыш нотыгыннан соң сүз алган профессор Караман Корьәндә вә хәдисләрдә һәм мәдәни мохит белән турыдан-туры бәйле фикъһе гыйлемендә хатын-кызга нинди бәяләмә бирелүен сөйләгәндә: «Корьән инсаннарга мөрәҗәгать иткәндә ир-хатын дип аларны аерып күрсәтми. Икесе дә мәхлукларның иң затлылары (әшрәфе мәхлукат). Бары тик махсус хатын-кызга яки махсус рәвештә ир кешегә мөрәҗәгать иткән тәкъдирдә Корьәндә аерым гыйбарәләр кулланыла. Фикъһе хакында сөйлибез икән, Ислам диненең тормыш китереп чыгарган социаль аермаларга биргән җавабы турында сөйлибез димәк. Җәһәннәмдә хатыннарның ирләргә караганда күбрәк булуы белән бәйле хәдис күпчелек очракта ялгыш аңлатылып, начар ният белән эксплуатацияләнә. Бу хәдистән начар ният белән файдаланганнар арасында бары тик Ислам дошманнары түгел, бәлки аны хатыннарына каршы басым коралы итеп кулланырга теләүче ирләр дә бар. Хәлбуки Ислам динендә хәл бөтенләй башка. Хәтта Әбү Дәрдә хәзрәтләре хакыйкый, чын бер хәдискә таянып җәннәттә хатын-кызларның ирләргә караганда күбрәк булу фикерен яклаган. Әлеге хәдис түбәндәгечә: яңа гына Исламны кабул иткән яшь бер мөселман белән әңгәмә корган Пәйгамбәр әфәндебез (саллалаһу галәйһи вәссәләм) «Җәннәт әһеленнән һәрбер иргә ике хатын биреләчәк» дигән. Асылда биредә дә җәннәттә кешенең һәр теләгән нәрсәсенең булуы басым ясап әйтелгән һәм хатын-кыз бер мисал буларак китерелгән. Бер үк вакытта хатын-кызга да җәннәттә ни теләсә шул биреләчәк. Пәйгамбәребез заманында хатын-кызларны мәчеттә дә күрәбез, алар хәтта җомга намазында укыла торган хотбәне тыңларга да киләләр. Бәйрәм намазында хатын-кызларның да мәчеттә бәйрәм итүләрен беләм. Җиһад вакытында да хатын-кызлар ирләр белән бер сафта торып сугышалар. Пәйгамбәребездән соң булган дәверләрдә исә фетнә чыгу ихтималы сәбәп итеп күрсәтелеп, хатын-кызлар мәчеттән читләштерелде. Югыйсә, мәчеткә керү өчен һичбер киртә юк.

Пәйгамбәребез заманында хатын-кызны тәрбия итү һәм укыту эше дә гомуми эшчәнлек хәлендә булган, ягъни бу эштә дә хатын-кызны аеру һәм читләштерү булмаган. Хәзрәте Гомәрнең мөселман булуына бәйле хәдистә күрәбез ки, хатын-кызлар вәхи булып килгән аятьләрне ир-атлар белән бергә өйрәнәләр иде. Хәдистә «Белем алу, өйрәнүдә мөмкинлекләр тиңдер» диелгән.

Профессор Хатәми исә чыгышында хатын-кызга Ислам хокукы һәм яңа заман хокукы күзлегеннән карап бәяләмә биргәндә: «Яңа заман хатыннарга бозык күзлектән карый» диде. Хатәми нотыгын болай дәвам иттерде: «Ислам фикерләвендә кешелек кыйммәте җәһәтеннән хатын белән ир арасында бер аерма да юк. Корьәндә хатын-кызга турыдан-туры мөрәҗәгать юк дигән фикер дә хата бер фикер. Хатын-кызның җаваплылыгы, ия булган дәрәҗәсе дә ир-атныкы белән бертигез.

> Бүгенге көндә бер төркем фикер иясе Ислам диненең үсешен, алга китешен системаның ялгыш эшләвеннән күрәләр. Бу — хаталы бер фикер. Заманчалашу процессында мөселманнар җәмгыятьтә үзләренә бер урын эзләп табып аны билөп алдылар. Болай диючеләр бар: эшсезлек, кыйммәтчелек һәм мәҗбүри күченеп йөрүләр булмаса, Ислам дине үсеп колач җәеп җибәрә алмас иде. Әмма бу караш та ялгыштан башка нәрсә түгел. Хәзерге заман җәмгыятендә төрледән-төрле социаль статуска ия, белемле, үзләрен мөселман икәнлекләрен бик яхшы аңлаган хатын-кызларыбыз бар. Моны исә эшсезлек, кыйммәтчелек һәм башка шуның ише факторлар белән генә аңлатып булмый.

Хатын белән ир арасында, әлбәттә, физиологик аермалар бар. Өйнең хуҗасы булу җәһәтеннән Ислам ир кешене беренче планга чыгара. Ләкин бу иман ноктасыннан торып билгеләнгән өстенлек түгел. Киресенчә, өйгә рәислек итү, өйгә баш булу ирләргә тагын да күбрәк җаваплылык йөкләгән. Өйгә баш булу җаваплылыгы ирдә булса, өйдәге әхлакый вазифаларны үтәү хатын-кыз өлешенә төшә. Шулай ук әгәр ир-атлар өсләренә тышкы эшләр ягъни өйнең тышкы дөньясы белән булган мөнәсәбәтләрнең йөген алалар икән, хатын-кыз бу ноктадан караганда ирләр тарафыннан химия, яклау канаты астына алынган була.

Мәдинә шәһәренә килгән Пәйгамбәребез хатын-кызларны колларга әйләндерү түгел, бәлки аларны коткарды. Мәдинә хатыннары Пәйгамбәребез шәһәргә кергәндә аны биек җирләргә басып җыр белән каршы алдылар. Кыскасы, Хәзрәте Пәйгамбәр хатын-кызларның азатлыгын тәэмин итте. Мәсәлән, Ислам фикъһында ялгыш аңлашыла килгән бер хәдис бар: «Хатын ирнең бер яртысыдыр». Бу хәдис хатын-кызны кимсетми, киресенчә, аның инсанны (ике яртыдан барлыкка килгән инсанны) тулыландыручы, бер бөтен итүче бер өлеше икәнен күрсәтә.

Хатын-кыз хокукларына бәйле эшләнеп ятучы яңа проект аларның файдасына түгел, ә бәлки зарарына булачак. Чөнки куәт, әгәр, чыдамлылык ягъннан хатын белән ир бер түгел. Ир-атка өйгә баш булу хакы, хатынга исә мәһәр хакы бирелгән икән, бу Ислам диненең хатын-кызны югары күтәрүе һәм яклавы димәк. Үзләрен мәдәнигә санаучылар хатын-кызлар өчен сыену йортлары ачалар. Югыйсә, әйтүләренә ышансаң, хатын-кыз үз-үзен яклый белергә тиеш. Ул вакыт ни өчен әлеге сыену йортлары ачалар микән? Димәк, хатын-кызның да һәрвакыт үз-үзен яклый алуы икеле. Икенче яктан, Ислам фикъһында (хокук белемендә) кызга кияүгә чыкканда мәһәр бирелеп, киләчәктә ихтимал булган талактан соң аның тормышы гарантия астына алына. Хәзерге заман кешеләре исә хатын-кызны тиешенчә яклый алмый. Фәхишәлек моның ап-ачык бер күрсәткече. Җаһилият (наданлык) заманындагы гарәпләр фәхешне ничек итеп икътисади яктан куәтләп торган булсалар, бүгенге тормышыбызда да шундый ук рәвештә хатын-кызны уйнаш секторында кулланалар.

> Мәдәни хокукчылар хатын-кызны азат итәргә тырышкан булып, Ильхан Арсәлнең китабына карый-карый, «иң башта хатын-кызны Исламнан коткарырга тиешбез» дигән фикерне алга сөрәләр. Ләкин алар бер хакыйкатьне белмиләр: Ислам динендә иман күзлегеннән караганда хатын-кыз һәрвакыт беренче планда. Мәсәлән, беренче булып мөселман булучы да хатын-кыз (хәзрәте Хәдичә), беренче шәһит киткән дә хатын-кыз (хәзрәте Сөмәйә). Хәтта Пәйгамбәребезнең нәселе дә аның кызы хәзрәте Фатыймадан дәвам итеп китте.

«Модерн Мәхрәм» (мәхрәм-тыелган, яшерен) исемле китап авторы, мөселман хатын-кызның җәмгыятьтәге статусы, торышы темасына яңача якын килгән социолог доцент Нилүфәр Гөлә исә тыңлаучыларның дикъкатен түбәндәгеләргә җәлеп итте: «Хәзерге заманыбызда Көнбатышчылар да мөселманнар да бер-берләрен танып-белмиләр. Алар арасындагы диалогны тоткарлаучы беренче киртә — мөселманнар хакындагы барлыкка килеп өлгергән дошмани һәм хата хөкемнәр, фикерләр. Биредә мин бигрәк тә мөселман хатын-кызларның иҗтимагый роленә кагылып үтмәкчемен.

Хатын-кызның җәмгыятьтәге урыны һәм әһәмияте фикер үсеше тарихының нигез ташларыннан берсе. XIX нчы гасырдан бирле бездә хатын-кызның заманчалашуы бары тик Исламнан ераклашуы исәбенә мөмкин булачак, дип уйланылды, ягъни Ислам диненнән кубу, ваз кичү заманлашуның төп принцибы буларак куелды. Хәлбуки, мәсәлән, Рәфаһ партиясенең эшчәнлегендә ачык күрелде ки, динле хатын-кызларның сәяси тормышта бик актив роль уйнаулары мөмкин. Бу кадәр югары дәрәҗәдә һәм актив сурәттә сәяси тормышта катнашуы Көнбатышчыларыбызның әлләничә еллардан бирле эшкә ашырыла алмаган хыяллары булып кала бирә. Без бүген шуны истән чыгармаска тиеш: ислами фикер инде үз интеллектуаль көчен дә җитештерен, аны арттыра бара.

Төрек җәмгыятендә хатын-кыз иҗтимагый тормышта зур һәм тирән үзгәрешләр кичереп хәяттә актив эшчәнлек күрсәтә алырлык бер дәвергә керде. Бу бөек үзгәреш исә социаль тормышның үсеше, алга китүе инкыйлапсыз-нисез дә мөмкин булганын күрсәтте. Хәзер инде мөселман хатын-кыз мөселманлыгыннан ваз кичмичә дә һәм җәмгыять тормышында үзенә тиң урын ала алуын һәм бер үк вакытта ана булып балаларын үстерә алу мөмкинлекләренә ия булуын күрсәтте».

Гөлә ханымның бу чыгышыннан соң тыңлаучылар нотык сөйләүчеләргә төрле сораулар бирделәр. Конференция шуның белән үз эшен тәмамлады.

Премьер-министрның баш киңәшчесе Намык Кәмал Зәйбәк:

ГОМЕРЕБЕЗНЕҢ ҺӘР ЕЛЫ — ӘХМӘД ЯСӘВИ ЕЛЫ

Ә. Ясәви кумелгән урын.

Анкара (Заман). Премьер-министрның баш киңәшчесе Намык Кәмал Зәйбәк, ЮНЕСКОның 1994 елны «Хуҗа Әхмәд Ясәви елы» дип игълан итүе өчен Тышкы эшләр министрлыгына мөрәҗәгать итүен әйтте.

Зәйбәк, «Хуҗа Әхмәд Ясәви идеологиясе нигезләренең дөньяга таралуы кирәк», — диде.

Босния һәм Һерцеговина, Карабах һәм башка бик күп җирдәге сугыш-үтереш вакыйгаларына христиан дөньясының игътибарсыз калырга тырышуына басым ясап, Намык Кәмал Зәйбәк, кешелек идеалының телләрнең зините буларак яшәвен аңлатып үтте. Хәзерге көндә яшәп килгән вакыйгаларның чыганагын турыдан-турыга Корьән-е Кәрим белән аңлаткан Хуҗа Әхмәд Ясәви идеологиясенең кешелек ихтыяҗы булып искә төшергән Зәйбәк, аурупалыларның, АКШлыларның, русларның бу идеологиягә ихтыяҗлары бик зур булуын әйтте. «Кызганычка каршы, кешеләр төрле дингә ышаналар. Аларда кешелек идеалы һәм түземлелек фикере күп очракта тел бизәге буларак кына яши, ә җанга сеңми. Хәлбуки, безнең рухыбызда Хуҗа Әхмәд Ясәвинең рухы бар. Ул идеология Мәүләнәдә, Хаҗи Бәктаи Вәлидә, Фатих Солтан Мәхмәттә, Баязит Вәлидә иң югары ноктада үзен күрсәткән идеологияләр. Без, бу идеологиягә ия булганыбыз өчен һичбер заман башка диндә булганнарны җәберләмәдек, җәберләмәячәкбез дә. Әмма христианнар андый түгел. Шушы нисбәттән генә дә Хуҗа Әхмәд Ясәвинең идеологиясенең һәм ул идеологиянең нигезләренең дөньяга таралуы кирәк. Табигый ки, 1994 ел Хуҗа Әхмәд елы дип аталмаячак. Бу дөньяда яшәгән чагыбызда гомеребезнең һәр елы — Хуҗа Әхмәд Сәви елыдыр», — диде Н. К. Зәйбәк.

Намык Кәмал Зәйбәк, Хуҗа Әхмәд Ясәви белән янәшәдә, Мәхдүм Колы, Юныс Әмрә кебек күп кенә исемнәрнең дә төрки дөньяда «уртак кыйммәтле хәзинә» хәленә китерелүе кирәклеген аңлатып бирен, «Бу процесс инде башланды. Моннан беркем дә котыла алмаячак. Котылырга теләгәннәр булыр. Кайберләре җаһил булу аркасында, кайберләре жасус (агент) һәм начар ниятле булулары аркасында төрки дөньясының арасын бозу һәм төрле-төрле географик шартларда яшәгән төрки җәмгыятьләрен бер-берсеннән аерылуларын теләүләре аркасында. Әмма болар уңышка ирешә алмаячаклар, дип өмет итәмен», — диде ул. Уртак байлык буларак, кабул ителгән исемнәрнең дәреслекләрдә үз урыннарын алуы өчен Милли Мәгариф министрлыгының зур тырышлык куюын күрсәтеп, Намык Кәмал Зәйбәк: «Милли мәгариф министрлыгы бик матур уңышларга ирешә. Мөхтәрәм министр да моның өчен бик тырышты. Аны да тәнкыйть итүчеләр бар. Без бу идеологияне тормышка ашыру өчен көрәш алып барачакбыз», — дип сөйләде.

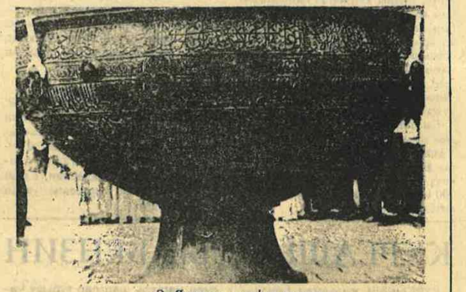

Ә. Ясәвинең мәшһүр казаны.

Ахыры. Башы беренче санда.

НАЗЫЙМ НИЧЕК ҮЗГӘРДЕ?

ГАЗЕТАЧЫ Әхмәт Әмин Алманның гәзитендә, кайсыбер журналистлар белән бергә, Назыйм Хикмәтнең азат ителүе өчен кампания башланды.

«Минем аллам Сталин иде,— дигән Назыйм Хикмәтне тоткынлыктан коткару өчен уздырылган кампанияләр үз максатларына иреште. Карар әлегә кадәр гел бирелмәсә дә, халык бераз «йомшатылган» иде.

Кампанияләр үз йогынтыларын ясый: Хикмәт, 14 ел төрмәдә яткannан соңында, иреккә чыгарыла. Тик Истанбулда ул ялгызлыкта кала. Аңа беркем дә эш бирми. Ниһаять, бер киноширкәттә үзенә эш таба. Армиядә хезмәт итмәгән Назыйм, күпмедер вакыттан соң, яңадан армиягә чакыртыла. Бу үзен үтертер өчен корылган чираттагы бер план дип куркып, Хикмәт, беркемгә дә әйтмичә, Төркиядән СССРга кача.

МӘСКӘҮДӘГЕ ҺӘМ ТӨРКИЯДӘГЕ ХӘЛЛӘР

Назыйм, Мәскәүгә киткәндә, улы Мәмәд (ул аны дини Мәхмәдтән ераклаштырыр өчен Мәмәд дип йөртә) әле кечкенә була. Төркиядән аерылып, улын күрә алмавына борчылып, Назыйм хәтта авырып та китә. Аның качуыннан соң хатыны Мөнәввәр ханым өендә хезмәтче әрмәнне асрый һәм шул арада жасус (шпион) белән илдән качарга уйлый. Полиция моны күзәткән булып чыга.

Назыйм Хикмәтнең чит илгә качуын төрлечә аңлаттылар. Кайберләре — ул Төркиядә әйтергә теләгән фикерләрен яза алмый, фәкать Русиядә генә яза ала, дип, кайберләре — үтерүләреннән куркып китте диеп уйладылар.

Назыйм хикмәтнең Мостафа Кәмал Ататөреккә язган хаты...

ҖӨМҺҮРРӘИСЕ АТАТӨРЕК ГАЛИҖӘНАБЛАРЫНА

008пТөрек гаскәрен «гыйсьянга котыртту» дигән фикере белән унбиш еллык авыр зиндан җәзасына дучар булдым. Хәзер дә төрек флотын «гыйсьянга котыртту»ында гаепләнәмен.

Төрек инкыйлабына вә Синең исемеңә ант итәмен ки, гаебем юк.

Гаскәри гыйсьянга котыртмадым.

Сукыр түгелмен һәм Синең алда булачак һәр каһарманлыгыңны аңлый торган башым, илемне сөйгән йөрәгем бар.

Гаскәри гыйсьянга котыртмадым.

Илем вә Син инкыйлапчы каршында намусым пакь.

Югары гаскәри чиннар дәүләт вә гадаләт әһелләре кечкенә бюрократлар тарафыннан астыртын рәвештә алданалар.

Гаскәри гыйсьянга котыртмадым.

Тиле, гыйбат, кадим, сатылган инкыйлап вә ил хаине түгелмен ки, бу хакта мин бер мизгелдә дә уйламадым.

Гаскәри гыйсьянга котыртмадым.

Синең әсәрең вә Сиңа газиз булган төрек теленең ышанган бер шагыйрьмен. Иңемә йөкләнгән вә йөкләтеләчәк зиндан елларын күтәрерлек сабыр була алыр идем. Бөек эшләрең арасында Сине бер төрек шагыйренең фаҗигасе белән борчырга теләмәс идем.

Кичер мине. Сине бер мәл үзем белән мәшгуль булуым йөземә орылган шушы «инкыйлап гаскәрен гыйсьянга котыртучы» тамгасының фәкать Синең кулларың белән бетереләчәгенә ышануымнандыр.

Мин баш ора алырдай иң инкыйлабый башлык — Синсең.

Кәмализмнан вә Синнән гадаләт телим.

Төрек инкыйлабына вә Сиңа ант итәмен ки, гаебем юк.

НАЗЫЙМ ХИКМӘТ РАН.